

AR - T - 020 - 24

משואה תל יצחק

ארכיון

20 / 24 / 8

(2720)

מחלקה: 13063

מ38

קלפיקואדורה

הע3/1 נעזרה (1.1943)

"הע3/6 מסך גל'נדק"

---



---



---

20/24 - ז

אברהם קז' פיצקי

טרבלינקה

פרק ראשון

ההסגר

ב- 25 באוגוסט, לקראת השעה שש וחצי בערב, נחסם בית-החרושת לדבש ברח' זמנהוף 19, בו עבדנו. לבבין נכנסו אנשי ס.ס. וכל מי ששהו בו גורשו החוצה באיום אקדחים שלופים. לא הועילו כל דיבורים ובקשות. העמידו אותנו בשורות. ניגשתי לשארפירר (אני דובר גרמנית) לבקש שיתיר לי לקחת עימי זברים - חשבתי להסתדר - אך ראיתי שאין טעם בפניה כזו. כשפניתי לקחת נ, כליכול, לא את הדברים ניגש אלי יונאק אחד עם אקדח שלוף. צעקתי: "שארפירר" והוא לא ירה. דיברתי עם גיסו של קאפוטן פלוישמאן, שהיה משטרה מול המפעל שלנו, במשרדו של ולאדימיר שמידט. הוא חשש ששניים לא יוכלו להסתדר [נסם]. אחר כך גם הוא עצמו לא הסתדר. מאוחר יותר, ברחוב, הוציא אותי הגיס מהטור. באומשלאגפלאץ היו איתנו כמה מאות מאנשיו - כל ה"שופ" של ולאדימיר שמידט, כולל נשים וילדים שמצאו מחסה בחצר שלנו. כשיצאתי בעט בי השארפירר כדי שאלך מהר יותר. בחצר נורו מספר גברים שהסתדרו בחצר של "שפרול". הובילו אותנו לרח' זמנהוף, שם ראינו אנשי ס.ס. נוספים בשריזוליה מופשלים ואלות בידיהם. הם נראו כקצבים במשחטה ועשו [עלינו] רושם קשה מאוד. מכיוון רח' וולינסקי הגיעו יהודים שוטטי דם. ראינו חבורות אוקראינים מסתובבים ושודדים את הדירות הנטושות. משהגיע בראנד אמרנו זה לזה: "אולי בראנד ישחד אותנו כי אנו עובדים". אחר כך הגיעו מאתיים איש שחזרו [מעבודתם] ב"שופ". הם התהלכו בחפשיות - הרי הם שבים מהעבודה. אוקראיני אחד שאל את בראנד מה לעשות איתם, הוא השיב: "להכניס את כולם" - וכך היה. באותו הגע הגיע שוטר יהודי עם פקודה מלייקין וקרא בשמו של גיסו של פלוישמאן. האנשים שעמדו בשורה העבירו את ההודעה מאחד לשני עד שהגיעה אל הנמען והוא עזב את הקבוצה. בראנד נתן הוראה ללייקין להצמיד את כולם והתחלנו ללכת, מסודרים בחמישיות. משני צידינו עמדו, במרחקים קצרים זה מזה, שוטרים יהודים ואוקראינים וכל 40-50 מטר - איש ס.ס. אני עשיתי את דרכי לקצה הטור במטרה לברוח, אך היו שם גרמנים רבים מדי והדבר היה בלתי אפשרי. הבטתי ברחובות וחשבתי לעצמי שהנה אני נפרד עתה מווארשה. כשהגענו לאומשלאגפלאץ שמעתי שוטר יהודי אחד אומר לקרובו: "ימינה". גם אני רציתי ללכת ימינה, לכיוון בית-החולים, אולי שם אפשר יהיה להנצל. אולם אותו שוטר גרר אותי חזרה ונכנסתי לאומשלאגפלאץ. ידעתי שאני אבוד.

באומשלאגפלאץ

אנשים עדיין קיוו שבאומשלאגפלאץ יעשה מיון ואז אפשר יהיה להציג נידות; אך למרבה הצער הדבר לא קרה. כשהתקרבו ראינו קרונות מוכנים ואמרנו זה לזה: "אוי ואבוי, אנחנו כבר בפנים. זה אבוד". השאוליסטים נגשו אלינו,

החלו להכות באכזריות באלותיהם על דאשינו ומנעו מאתנו לגשת אל הגרמנים. מהאומשלגפלאץ גרשו אותנו לכיוון הקרובות. רק שני "זורקשוצה" של ולאדימיר שמידט הצליחו להשתחרר. הם לבשו מדים וכובעים, ניגשו אל השארפירד, שהיה סאדיסט לא קטן ולאחר שהביט בהם חמש דקות נענע בראשו והורה להם ללכת. מלבדם איש לא הצליח להשתחרר. קרבנו לקרובות. כבר בקרון הראשון ראינו אנשים מבוגרים שוכבים פרקדן על הרצפה, כשהם כבר כמעט מחוסרי-הכרה. המראה עשה עלינו רושם קשה. אחר כך הציבו מדרגות ליד הקרובות והשאוליסטים החלו לדחוף במהירות את האנשים פנימה. נאלצנו לוותר על התקווה להראות את ניירותינו למישהו ועלינו על קרובות-המשא.

### בקרון

בקרון שלנו היה צפוף מאוד - למעלה ממאה איש. המשטרה היהודית סגרה את הקרון ובאותו רגע ראיתי כיצד עולמי חרב עלי. לפני הרכבת עמדה עוד קבוצה של נערות יפות וצעירות ליד גרמני במדי ז'נדרם [פרש?]. היה זה מפקד השאוליסטים ומלווה הרכבת. הנערות צעקו, בכו ופרשו כפיהן לעבר הגרמני בקוראן: "אבל אני עוד צעירה, אני רוצה לעבוד, אני צעירה, אני רוצה לעבוד". הגרמני הביט בהן ולא השיב דבר. העמיסו את הנערות וגם הן נסעו עימנו. כשטגרו את הקרובות אמרו חלק מהאנשים: "יהודים - אנו מחוסלים". אני ואחרים לא רצינו להאמין; אמרנו: "זה לא יתכן. לא יהרגו אנשים דבים כל כך. אולי את הזקנים, הילדים. אבל אנו צעירים. אנו נוסעים לעבודה". הקרובות זזים. נוסעים. לאן? לא יודעים. אולי נוסעים לעבוד ברוסיה. מספר יהודים לא רצו להאמין ומיד עם תחילת הנסיעה עמדו לומר "קדיש". הם קראו: "יהודים אנו אבודים, הייבנים לומר 'קדיש דרבנן'".

### יהודים אומרים "קדיש"

לא ניתן להביע במילים מה נורא היה המראה בקרון הסגור והמחניק, שנעשה לבית-שימוש ציבורי. כל אחד מנסה להגיע לחלון, לנשום אוויר, אך לשווא. שוכבים על הרצפה. גם אני נשכבתי. מצאתי סדק ברצפת הקרון. אני מצמיד אליו את אפי ונשום אוויר. בקרון עצמו נעשיות הצחנה לגלתי נסבלת. ארבע פ"נותיו מטונפות כבר. מדי כמה דקות צועק מישהו: "סיר, סיר, שיתנו סיר ונשפוך את תכנו מהחלון". אך לאיש לא היה סיר. לאחר שנסענו כברת-דרך נעצרה לפתע הרכבת בלב שדה פתוח.

### השאוליסט נוטל את חלקו

לקרון נכנס שאוליסט ורובה בידו. הוא הדף את האנשים לצד אחד של הקרון ונעמד מולם בצד השני. חשבתי שהרובה מצוייד בכדורי-גז והנה הוא עומד להרעיל אותנו בגאזים נתוספת הרושמת: המספר עבר בשדותו הצבאי אימונים בתא-גאזים, אך נזכרתי שבקרון יש חלון ולא הבנתי מה מתרחש. התברר שהשאוליסט בא לשדוד אותנו. כל אחד צריך היה לגשת ולהראות מה יש בידו.

הוא אסף במהירות את כל החפצים המזוהרים - שעונים, כסף, תכשיטים ומיהר ודאי אל הקרונות האחרים. כעבור זמן קצר המשיכה הרכבת בנסיעתה.

"הבה נמשיך נלחיות!"

ניסיתי לדבר עם צעירים: "הבה נמשיך [לחיות], נרד דרך החלון". רבים טענו שאין לדבר ערך, שבין כה וכה נהרג בעת שנקפוץ. למרות זאת [נמצאו] שניים שקפצו. קפיצתם נראתה ולאחר שידו לעברם עצרו את הרכבת. איני יודע מה עלה בגורלם. אני חייב הייתי לוותר על רעיון הקפיצה מהרכבת ונותרתי לשכב עם האחרים על דצפת הקרון.

הרכבת נעצרה בתחנה קטנה. לאט לאט נרדמנו וכך ישנו מספר שעות. לקראת השעה חמש בוקר ראינו דרך החלון משלוחים רבים של יהודים חולפים על פנינו.

מים!!

[המצב] בקרונות נעשה גרוע - [אין] מים! דרך החלון קראו אנשים לפועלי-הרכבת והבטיחו להם כסף רב אם יביאו מים. המצב היה חמור כי לא לכולם היה די כסף לשלם בעבור המים. פועלי-הרכבת והשאווליסטים קיבלו 500 ו-1.000 זלוטי למנת-מים אחת. מי שלא זווה את הנועמד לא יוכל להאמין. אנשים שוכבים [בקרון] זה על זה ללא אודיר. גם מי שזכה כבר למעט מים לא יכול היה להנות מהם - זה צועק שאביו התעלף, זה - שאימו וזה, שילדו עומד להתעלף. חלוקת [המים] היתה כזו שכל אחד קיבל מעט מאוד; על אף שבמקרים שכאלה חושב כל אחד על עצמו.

בקרון נסעו גם אנשים חשובים ובעלי תארים אקדמיים. גם הם פשטו את כותנותיהם, שכבו על הארץ ונשמו בכבודות. אנשים קראו: "מעט מים לרופא, הוא מתעלף". מה היה שמם של האנשים החשובים בקרון איני יודע. [הערות הרושמת: העד מראה בידיו ובפניו את מצוקת הצמא ואת ההשתוקקות המטורפת לאוויר ומים.] שילמתי 500 זלוטי - למעלה ממחצית הסכום שהיה בידו - וקיבלתי קרוב לחצי ליטר מים. כשהתחלתי לשתות ניגשה אלי אשה ואמרה שילדה התעלף. היותי באמצע השתיה ולא יכלתי להפריד מהספל. האשה נשכה את ידו בחזקה כדי שאפסיק לשתות ואשאר לה קצת מים. הנשיכה לא הפריעה לי, היותי מוכן לעוד אחת ובלבד שיהיו לי עוד מים. [הערות הרושמת: בעת כתיבת הדברים, קרוב לארבעה חדשים אחר ההתרחשות, עדיין ניכרים על ידו של העד סימני הנשיכה]. הותרתי מעט מים בספל ודאיתי כיצד הילד שותה אותם.

המצב נעשה גרוע מרגע לדגע. השעה היתה אמנם רק שבע לערך, אך השמש זרחה והחום הלך וגבר. הגברים השליכו מעליהם את הכותנות ושכבו חצי עירומים, במכנסים או בתחתונים. גם חלק מהנשים הסירו את בגדיהן העליונים ונותרו בלבניהן. אנשים שכבו על הארץ ונאנחו, התפתלו בכל אבריהם וחיפשו נואשות אחר אוויר. אחרים שכבו חסרי-אונים, חצי מעולפים מבלי יכולת לזוז. נתנו לשאווליסטים כל מחור בעבור מעט מים.

מאוחר יותר, בסביבות השעה עשר, בראה מבעד לחלון אותו גרמני שהוביל את הטרנספורט. אחד מאיתנו אמר לו דרך החלון שיוזרה לתת מים. הגרמני השיב שיש להאזר בסבלנות ושבתוך שעה נמצא במחנה טרבלינקה ושם נקבל מים. עוד הוא הוסיף שעל כולם להיות רגועים. שם נבטרבלינקה יערך מיון ואנשים ילקחו לעבודה. מאוחר יותר התברר ששהינו במקום עד ארבע.

בשעה שדיבר הגרמני היו כולם מרוצים. היהודי שעמד ליד החלון הרגיע את כולם ומסר את דברי הגרמני, דהיינו, שאין צורך לפחד ושכל אחד יועסק במקצועו. אנשים הדיעו, אחרים חשבו במה יוכלו לעבוד: זה מתמצא בעבודת-אדמה, זה נגר וזה מסגר. האווירה בקרון נעשתה טובה.

בשעה ארבע אחר הצהרים זזה הרכבת ממקומה. נסענו מעט ומיד ראינו את תחנת טרבלינקה. כשהמשכנו לנסוע ראינו כבר הרים שלמים של סמרטוטים נהעד מסביר שמדובר בכל סוגי הלבוש, אפילו בגדים יקרים ביותר. היהודי שלייד החלון, זה שראה ראשון את הדי-הסמרטוטים החל שוב להרגיע את הציבור, שהנה יש במה לעבוד ושבבודאי יהיה עלינו למיין את הבגדים. היו ששאלו מניין נאספו בגדים רבים כל כך והתשובה היתה שבמידאן, ליד לובלין, ובמחנות אחרים נותלים ליהודים בגדים עשויים מנייר ואת בגדיהם המקוריים שולחים לנקודת איסוף מרכזית בה הם ממיינים ונשלחים לגרמניה לעיבוד מחדש. אחרים ידעו אפילו לספר שגם בווארשה, ברח' נובוליפקי 52 הוקם "שופ" מיוחד - "הופמאן-שופ" - שבו מעבדים מחדש בגדים ישנים. קרוב לטרבלינקה הבחינו ביהודים המובלים לעבודה. גם את זאת הודיעו בשמחה (הצופים מן החלון): שידעו כולם שיהודים נלקחים לעבודה ושאוקראיני מוביל אותם.

לאחר תחנת-טרבלינקה נוסעת הרכבת עוד כמה מאות מטרים לכיוון המחנה. במחנה ישנה מסילה צדדית ודרך שער נפרד עולה עליה הרכבת. השוער הינו אוקראיני. הוא פתח לנו את השער ולאחר שהרכבת עברה סגר אותו שוב. כפי שהתברר לי מאוחר יותר היה השער עשוי מטלאים של עץ וחוט-תיל. חוט-התיל הוסוו בענפים ירוקים.

#### פרק שני

את דלתות הקרון פתחו אוקראינים. מסביב עמדו גם אנשי ס.ס. ואלות בידיהם. אנשים רבים שכבו מעולפים על רצפת הקרון; יתכן וביניהם נמצאו גם כאלה שמתו. נסיעתנו ארכה 20 שעות ואילו היתה נמשכת עוד חצי יום היה מספר המתים גדול בהרבה. היינו מתים אז מחום ומחוסר-אוויר. כפי שנודע לי הגיענו לטרבלינקה [גם] טרנספורטים שפרקו מהם רק מתים. כשנפתחו הדלתות רצו חלק מהאנשים, ששכבו חצי-עירומים, להתלבש, אך לא כולם הספיקו. על פי הודאת אנשי הס.ס. קפצו אוקראינים על הקרונות והחלו מוהיידים מהם באלימות את הנוסעים.

#### בגדים רבים כל כך! היכן הם האנשים?

אנשים יורדים מהקרון עיפים ותשושים. לאחר נסיעה ארוכה כל כך בקרון אפל למחצה, סינוורה השמש את העיניים. השעה היתה בערך חמש אחד הצהריים אך

החום היה בשיאו. אנו מביטים ורואים לפנינו הרדי-בגדים לאין שיעור. המראה גם לנו לדקירה בלב - בגדים רבים כל כך והיכן הם האנשים? נזכרנו אז בכל הקורות את ניהודי לובלין, קולו, טורק ואמרנו זה לזה: "יהודים, [המצב] רע. אנו בצרות". מאיצים בנו. דרך שער חדש שהיה שמור גם הוא על ידו אוקראיני עברו מאזור המסילה הצדדית אל תוך שטח מגודר שנמצא בו שני בלוקים.

אחד הגרמנים פקד: "נשים וילדים - שמאלה, גברים - ימינה!" מאוחר יותר הוצבו במקום שני יהודים כמתורגמנים והורו לאנשים לאן ללכת. לנו, הגברים, הורו לשבת בחוץ, לאורך הבלוק הימני. הנשים נכנסו לבלוק השמאלי וכפו שהתברר לנו אחר כך, הורו להן מיד להתפשט ומדלת אחת הניסו אותן בדרך צרה ומגודרת בתיל אל חורשה ומשם למבנה בו היו תאי-הגאזים. בתוך מספר דקות כבר שמענו את הזעקות האיומות, אך בשל העצים לא ראינו דבר.

#### למול מכונת היריה

עודנו יושבים כך עיפים וחסרי-אונים (חלק נשכבו על החול) שמנו לב שעל גג-הבלוק השמאלי מעלים צ.ק.מ. [מכונת-יריה] ושלושה אוקראינים נשכבים טיבה. חשבנו שבכל רגע יפנו אלינו את הנשק ויורו בנו. הפחד קצת עורר אותנו אך מיד חשתי טוב בצמא האוימה שעינתה אותי כבר שעות רבות כל כך. האוקראינים על הגג פתחו מטריה [שתגן עליהם] מפני השמש. מחשבתי היחידה באותו רגע היתה - טיפת מים! עוד ספל מים אחד לפני המוות!

לידי ישבו מכרים מהמפעל. רואה החשבון ק., המחסנאי ז. וצעירים אחרים. "נמצוינו" לא טוב - הם אמרו - הולכים לירות בנו, צריך לראות נדרך] להציל את עצמינו". חשבנו שמאחרי הגדר שסביב הבלוקים משתרע שדה פתוח. אז עוד לא ידענו שמצויה שם גדר נוספת. כשמעט חזרתי אל עצמי נכנסתי, עם כמה אחרים, אל הבלוק הימני. חשבתי לשבור קורה מהקיר ולברוח. כשנכנסנו לבלוק שוב חשכו עינינו. שכבו שם מתים רבים. ראינו שהם ירויים. זרן חריץ בקיר נראה מן העבר השני שנמר אוקראיני חמוש. לא היה מה לעשות. יצאתי החוצה.

#### האם זהבן

כפי שנודע לי מאוחר יותר היו הירויים בבלוק יהודים מקילצה שהגיעו בטרנספורט בבוקרו של אותו יום. בין היהודים נמצאו אם ובנה. כשצריך היה להפריד ביניהם רצה הבן להפרד בפעם האחרונה מאימו, אך משלא ניתן לו הדבר שלף אולר ודקר בו את האוקראיני. כעונש על כך ירו באותו יום בכל היהודים מקילצה שנמצאו במחנה.

#### היהודי בעל הטלוי האדום

ביושבי שוב בחוץ, הבחנתי, כעבוד זמן, מן העבר השני של גדה-התיל ביהודי דוכב על סוס רתום לעגלה ועל ברכו טלוי משולש בצבע אדום. קצתני לו בעיני וכאילו שאלתי: מה עושים איתנו? הוא השיב לי בהנף-יד - פסולת!

### שימו לב וארשאים!

השטח בו ישבנו, בין הצריפים, היה שמור מכל הכיוונים. על עמוד טלפון היו קבועים שני לוחות גדולים, שרק עתה קראתי את הכתוב על-גבם: "שימו לב וארשאים!" - נכתב שם באותיות קידוש-לבנה - ומתחת נרשמו הודאות לאנשים המגיעים למחנה עבודה ומוסרים את בגדיהם לחיטוי. עוד נוספה שם הערה שהכסף והחפצים יוחזרו בעתיד...

מאוחר יותר הגיע אלינו איש ס.ס. ונעמד לשאת בפנינו נאום. הוא דיבר בקור-רוח ומידי פעם טיבל את נאמו בהומור. "אל תפחדו - הוא חזר ואמר - לא יקרה לכם דבר. המתים ששוכבים כאן הגיעו כך למחנה. הם מתו מחוסר חמצן ברכבת. איש אינו אשם בזאת. כאן יטופל כל אחד [מכם] היטב. כל אחד יועסק במקצועו. חייטים למתפרות, נגרים לנגריה, סנדלרים כסנדלרים. כולם מקבלים עבודה ולחם".

חלק מהאנשים החלו למנות בפניו את עיסוקיהם. הם התקרבו אל הגרמני והוא חייך אליהם בחיבה, ניסה את שרידיהם, טפח על שכמם: "כן, כן, טוב, אתה חזק, זה טוב". חלק מהאנשים הריעו לגרמני. רוב המאזינים לדברי ההרגעה אכן נרגעו והחלו להאמין כי אמנם הם נמצאים במחנה-עבודה. "שבו בשקט ובסדר" - שיכנע הגרמני בנועם והאנשים הסתדרו במקומם כמו ילויט בכתה...

### נוחרים לעבודה

אחר כך הגיע איש ס.ס. אחר, שאקדח נרובה על כתפו ובחר מתוכינו עשרה צעירים. הוא הציב אותם בזוגות והם צעדו החוצה. אני נצבתי מרחוק, לא התעקשתי ללכת, כי - מי יודע - אולי ירו בהם? כפי שנודע לי אחר כך נלקחו אותם עשרה לנקות את פסי-הרכבת מהסמרטוטים שנותרו עליהם.

מאוחר יותר בא אוקראיני ולקח עוד חמישה איש לעבודה. עוד לא ידעתי לאיזה תפקיד הם נלקחו, אך החלטתי להתייצב יחד עם המועמדים לעבודה. אוקראיני אחר שבא אחר כך דיבר איתנו רוסית. אני לא הבנתי וחשבתי שהוא לוקח לעבודה. הוא לקח רק שלושה ואמר שכשהם יחזרו ילכו אחרים. בסך הכל הוא הוביל אותנו לבית-שימוש מאחורי הבלוקים ואותי, שהצטרפתי אליו בטעות, הוא כיבד בתואר "ספקולנט". הוא לא היה הגרוע ביותר. כעבור זמן טוב הגיע איש הס.ס. הראשון. הפעם הוא ביקש שישים ואני הייתי ביניהם.

### עשרת אלפים מתים במקום אחד השדה עם המתים הנפוצים

כאן ראינו מחזה אימים. מושלכים אחד על גבי השני שכבו כאן מתים לאין מספר. להערכתני נמצאו במקום כעשרת אלפים מתים.

באוויר עמדה צחנה איומה. בטנם של רוב המתים היתה תפוחה מאוד ומוכתמת בחום ושחור. על הגופות זחלו כבר תולעים.

שפתיהם של רוב המתים היו מקופלות באופן מוזר ובין השפתיים הנפוחות נראה קצה הלשון. המראה הזכיר פיות של דגים מתים. כפי שהתברר לי היו אלה

אנשים שמתו ברובם ברכבות מחוסר חמצן ופיותיהם נותרו פתוחים כאילו עדין חיפשו אודיר לנשימה. עיניהם של רבים מהמתים היו פקוחות. נפלה עלינו אימה. הבטנו זה על זה כאילו לבחון אם אכן אמת אנו רואים, אך הרבה להביט מסביב פחדנו, שמא תשמע יריה. לא רציתי להאמין למראה עיני. חשבתי לעצמי - אולי זה חלום.

**מפעל-המתים בפעולה**

במרחק 500 מטר עבד דחפור גדול בחפירת קברים. את האדמה החפורה העלתה מכונה על קרונית וזו השליכה אותה הצידה. המקום נראה כמו מפעל גדול. יהודים רבים עבדו שם מזה זמן וכולם היו עסוקים בסחיבת מתים אל הבורות. נראו גם יהודים עם עגלות וסוסים שהובילו מתים אל הקברים הגדולים שבשולי השטח. כולם רצו. גרמנים, אוקראינים וראשי-קבוצות (גרופנפירר) יהודים שנשארו את התואר קאפו נעל פי דברי העד משמעו - קאמפראדן-פאליציון, האיכו בעובדים: "נ"מ"הר יותר, מהר יותר" - שנלר, שנלר! כל העת נשמעו קולות ירי, ושריקות-כדורי-רובים ואקדחים. לא נשמעה כל אנחה או צעקה של אדם שנורה כי הגרמנים נוהגים לירות בעורף, במקום בו הקורבן נופל מיד מת מבלי יכולת להשמיע קול.

במקום נמצאו קברים מסוגים שונים. מדחוק, לאורך הגדר המרוחקת של המחנה נראו שלושה קברי-אחים ענקיים בהם הניחו את המתים בשכבות. קרוב יותר לבלוקים נחפר קבר קטן יותר, לידו הציבו את קבוצתינו. קבוצת פועלים סגבה בשטח ופיזרה כלור על הגוויות. הכלור נאסף בדליים מתוך חביות גדולות. בהיטי כן מסביב, נתקפתי בחרדה גדולה עוד יותר. האיתי כל כך הרבה מתים וקברים וחשבתי שבתוך מספר ימים תגמר וודאי המלחמה.

- כיצד יתכן הדבר? [שאלת הרושמת].  
 - מפני שיטנם כבר יהודים מתים רבים כל כך. [הערת הרושמת: העד מסביר שזב את הרעיון שעבר בראשו על סמך דבריו של היטלר כאילו חמש דקות לפני השעה 12 עוד יספיק לחסל את כל היהודים, ובראותו את הגוויות הרבות נראה היה לו שהשעה 12 כבר הגיעה].

עלי לציון כי במקום לא נקברו אנשים שנחנקו בגאז אלא רק כאלה שמתו בטרם הגיעו למחנה או שנורו בו למזות, בטרם הליכה למקלחות. הקבוצה שלנו, שמנתה שישים איש חולקה לשלוש. מאחד שידעתי גרמנית נעשיתי לראש הקבוצה ומיד צריך הייתי להתחיל לצעוק ולהאיץ באנשי, שאם לא כן הייתי נתון באיום של הצלפת-שוט או כדור [בעורף].

**הצעיר במשקפיים ואיש ה.ס.ט.**

איש ה.ס.ט., שהביא אותנו הנה, ניהל איתי שיחה; שאלתי אותו כיצד מתבצעת כאן העבודה והוא השיב לי בנחת ובנימוס. "מי שרוצה לעבוד - כך אמר - מקבל עבודה. אם תשאר תזוכה בעצמך" - תוך כדי דיבור צדה עיני בחור וארשאי ממושקף מהקבוצתי, אשר עמד בתוך הקבר ונטל את המתים מידיהם של עובדים שנשארו אותם לשם. לגרמני נדמה היה שהבחור עובד לאט מדי.

"עמוד, אחורה פנה!" - הוא ציווה על הבחור, הסיר את האקדח נצ"ל: הרובה] מכתפו, ובשרם הספיק הצעיר להבין מה מתרחש הוא שכב כבר בקבר, בין המתים. אותו לא צדין היה לשאת, ומיד כוסה גופו בגוויות נוספות. הגרמני תלה שוב את האקדח [הרובה] על שכמו והמשיך בשיחתו איתי כאילו דבר לא קרה.

נעשה לי רע. כעבור מספר דקות, כשהגרמני התרחק, ארע דבר דומה עם יהודי אחר, שנורה בידי אוקראיני. האוקראיני הודה לערוך חיפוש [על ההרוג] ונטל חבילה עם כסף מכיסו. כהרף-עין פחת מספרינו בעשרה ועדיין המשיכו להדהד מסיב קולות ירי בודדים.

#### נימנום בין הימרטוטים

הבטתי טביח והבנתי ש[המצב] רע. היותי יגע וצמא ובקושי החזקתי מעמד. מצבי [באותו זמן] כלל לא יצא חן בעיני. מאוחר יותר, כשהחשיך, בסביבות השעה שמונה, ניצלתי את ההזדמנות ופניתי לכיוון מסילת הברזל, למקום בו נצבו הרחי הבגדים. היותי כבר אדיש לכל. התחפרתי בתוך הסמרטוטים ומיד נרדמתי.

כשהתעוררתי היה כבר השוך לגמרי. באור נורות-החשמל, שתלו על עמודים, הבחנתי בקבוצת יהודים בעלי טלאי אדום תפור על ברכיהם. הכרתי ביניהם מישהו שהיה יחד איתי בשבי. פניתי אליו ובקשתי שיעשה לי טובה ויצרף אותי לקבוצתו. הוא השיב שהדבר בלתי אפשרי. בעודי מדבר עם הבחור הגיע טראנספורט חדש למחנה. כולנו נוגשנו לקרונות. מיד נעשה לי חושך בעיניים. נדהמתי מהמראה שנגלה לעיני. בכל הקרונות נמצאו אך ורק מתים, שנחנקו מחוסר אוויר לנשימה. הקרונות היו עמוסים לעופה והמתים שכבו זה על גבי זה. קשה לתאר את הרושם שעשו הקרונות המלאים בגוויות. שאלתי מאין הגיע הטרנספורט ונענתי שממזריטש. כ- 6.000 איש, גברים נשים וילדים. מעטים נמצאו במצב עילפון ובעזרת מעט מים ניתן היה להשיב את נפשם, אך לאיש [מאיתנו] לא היו מים עבורם. מאז הגענו לטרבלינקה טרם שתינו מים.

קיבלנו הוראה להתחיל לפרוק את המתים. העבודה היתה קשה מאוד ואנשי הס.ס. האיצו בנו, כרגיל, באלות וברובים: "שנלד, שנלד".

#### אני עדיין חי, תכו לי מעט מים...

לא היה מקום להניח בו את המתים. ליד מסילת הברזל נעדמו הרחי הבגדים, שגם מתחתם עוד נמצאו מתים שטרם פונו. השלכנו, בינתיים, את המתים לצד פסי-הרכבת והנחנו אותם אלו על גבי אלו. מזמן לזמן נשמעו אנחות; היו אלה אנשים שהתעוררו מעילפונם ובקולות חלושים ביקשו מעט מים. לא היה באפשרותינו להשיב את נפשם, שכן אנו, עצמנו, כמעט ומתנו בצמא. [הדבר היחיד] שהשתדלנו לעשות היה להניח רחוק יותר, ליד הבגדים, את אלו שעדיין נשמו. בחסות החשכה לא הבחינו בכך הגרמנים.

### ילד בוכה

בין החיים מצאתי גם תינוק בן שנה או שנה וחצי. הילד התעורר ובכה בקול רם. גם אותו הנחתי ליד הבגדים. למחרת הוא נמצא מת והושלך אל הבור. כך עבדנו עד סביבות השעה שתים בלילה. כשפנינו לאיש ה.ס.ס. בבקשה למים, הוא הבטיח שכשבסיום העבודה נקבל. היה עלינו לפנות מהר את הקרונות.

### מתחת לגלגלי הקרונות

לאחר שסיימנו [את העבודה] הורו לנו לגשת הצידה ולהתיצב בזוגות. הקטר שרק והרכבת החלה את דרכה החוצה. משני צידי שער היציאה ניצבו אוקראיני ואיש ה.ס.ס., שהאירו מתחת לקרונות ובודקו אם לא מסתתר שם מישהו. כשעבר הקרון השלישי, או הרביעי, צעק הגרמני "עצור!" בין הגלגלים שכבו שני בחורים. אחד נודה במקום והשני הספיק לחמוק ורץ במהירות, [לכיוון] יתר היהודים [שעמדו בסמוך]. הגרמני עצר אותו. הצעיר הוציא את ניירותיו, טען שהוא פועל, צעק והתחנן, אך הגרמני לא שעה. הוא החל להכות בראשו באלת-הגומי עד שנפל. אז ניגש האוקראיני, הפך את אקדחו ובתנופה, כאילו הוא מבקע עצים, הכה שלוש וארבע פעמים בראשו של הקרבן. לבסוף הם עוד ירו בו כדור דרק או הניחו לו. הרכבת נסעה.

עתה שוב פנה אלינו איש ה.ס.ס., הורה לנו לשבת בזוגות על הארץ ולקח אחד מאיתנו על מנת להביא מים. הם חזרו עם זלי-מים והגרמני מזג ספל לאיש. כל אחד התנפל בהתלהבות על המשקה. לא ידעתי כיצד לגשת לשתיה. אחזתי את הספל בשתי ידי וחשבתי שמים הם הדבר היקר ביותר בעולם.

לאחר ששתינו הוביל אותנו הגרמני אל השטח שבין שני הבלוקים והורה לנו לשבת בסמוך לקיר-הבלוק השמאלי. ליד הבלוק הימני עדיין שכבו הגברים מהטראנספורט שלי. חלק מהם בקשו לזחול לקבוצתינו, ששבה מהעבודה, אך איש ה.ס.ס. לא הרשה.

### פרק שלישי

#### אני שוב עובד ליד המתים

למחרת שוב עבדנו ליד המתים.

כל אחד מאיתנו קיבל לארוחת בוקר ספל מים. לחם לא נתנו לנו. לאיש לא נותר דבר מחפציו, אך מזון ניתן היה לקחת לרוב מתוך הצרורות שהביאו אותם המשולחים. חבילות, תיקים, מזוודות ותרמילים היו פזורים על כל צעד ושעל. אפשר היה למצוא בהם מזון משובח ביותר, אך איש מאיתנו עדיין לא חשב על אוכל, זולת מים.

#### המתים ממזריטש בפגשים עם אלו מיקלצה...

תפקידה הראשון של קבוצתי (20 איש) היה לפנות את המתים מקילצה ששכבו בבלוק, מעבר לקיר שליידו ישנו. ארבעה איש נשאו את המתים בזה אחר זה אל מעבר לגדר והניחו אותם ליד המתים שפרקנו בלילה מהטראנספורט המזריטשאי. הקלצאים והמזריטשאים יכלו לברך איש את דעהו לשלום. כאן, באזור הסמוך

לפסו-הרכבת עבדה קבוצה שניה, שהעמיסה את המתים על עגלות ומשם [הובילום] אל קברי-האחים שליד גדר-המחנה המרוחקת יותר. היהודים הירוויים מהצריף ואלה שנחנקו ברכבת הובלו לקבורה בבגדיהם. כנראה הפשטתם אמורה היתה להיות טרחה גדולה מדי. הגרמנים דואגים, ככל שהדבר ניתן, שהיהודים יובאו לקבורה עירוניים, אך אם מישהו נופל מת בבגדיו הם עושים עימו את החסד ומוותרים על דברי-הערך. יתכן ואין זה תואם את התקנות, אך הנסיון מלמד שאין די זמן. הפעם לא הורו אפילו לחפש חפצי-ערך בכיסיהם של המתים. בסביבות השעה שתים-עשרה בצהריים סיימנו את פינוי הצריף ואז הובילוננו לעבודה אחרת.

### 35 הגוריות בבאר

קרוב מאוד לעמדת-המשמר של האזור המגודר בו נמצאנו היתה באר, לתוכה נאספו יותר מתים מכפי שניתן היה להוציא באותו יום. יחד איתנו עבד גם פולני ממחנה-העונשין טרבלינקה 1. הוא התנישב בדלי ואנו הורדנו אותו למטה. את המתים הוא קשר אחד-אחד אל הדלי וכך העלנו אותם. ספרתי 35 מתים. מאין הם נכיצד הגיעו אל הבאר לא עלה בידו לברר. חלק מהם היו קשורים בחבל. אולי ניסו לרדת לבאר כדי לשתות? אחרים אמרו שאולי התאבדו.

אנשים הולכים עם דלי-מים - אני רוצה להיות אחד מהם בעודי עובד כך, ליד הבאר, הבחנתי בקבוצת פועלים קרבה ואיתה דלי-מים. צייתי להצטרף אליהם בתקווה שאוכל לשתות, אך הגרמני ראה זאת מבעוד מועד, הכה בפני באלת-הגומי שלו והייתי חייב לחזור.

### מה נותר על הארץ כשהולכים למקלחת

לאחר שסיימנו את הטיפול במתים שבבאר לקחו אותנו לפנות את הצריף השמאלי, בו התפשטו האנשים לפני שנדחפו לתאי-הגאזים. היו כאן ערימות גדולות של בגדים מושלכים; לבנים, כעלים וחפצים שונים של גברים, נשים וילדים שהתפשטו כאן אתמול. על הרצפה התגוללו גם סוגים שונים של כסף - פולני וזר - נירות-ערך ותכשיטים. עלינו הוטלה המשימה לאסוף הכל, ללא מיון, ולהוציא אל המצבורים שליד פסו-הרכבת.

### גם נשים מנסות להמלט

לפתע שמענו מתחת לאחד ממצבורי-הבגדים גניחות חרישיות. שכנו כאן מספר נשים שהיסדו להסתתר והששו לצאת. "מים, קצת מים!" הן ביקשו בתלונה, כשראו שיהודים לפניהן. למרבה הצער לא נמצאו מים ברשותינו וגם בכל דרך אחרת לא יכלנו לעזור להן. כעבור זמן קצר נכנס אוקראיני ובראותו שמספר נשים נותרו בחיים - ירה בהן מיד. אנו הובלנו אותן אל יתר המתים. חוץ מהנשים שמצאנו בצריף ראיתי עוד שתי גופות של נשים, ששכנו בחוץ, מעברו השני של הצריף. הן ניסו לברוח דרך גדר-התיל מתוך מחשבה, כנראה, שמן

העבר השני משתרע שדה פתוח. אחת מהן כבר הצליחה לעבור אל הצד השני והשניה נורתה בהיותה עוד בין החוטאים. גם את הגופות הללו נשאנו אל הערימה.

#### המיסדר

בזאת הסתיימה עבודת היום השני. השעה היתה בערך בשבע בערב. בשעה שבע נערך מיסדר רבו בספרו האנשים. בסך הכל אנונינו ב- 500 איש ועלנו מונה מפקד יהודי, "קאפו" - מהנדס מסוים, ג., משומד מלודז'. באותו יום, כמו גם בימים הבאים נמשך המיסדר כשעתונים. במשך כל אותו זמן חייבים היינו לעמוד זקופים בשורות, ולא - הוכינו מכות-רצח. אנשים שלא מצאו-חן נבעינו הגרמנים [חייבים היו לצעוד קדימה, להשכב על האדמה ולקבל 25 מלקות. חרף זאת היו שם אנשים עיופים כל כך, שרגליהם לא נשאו אותם עוד והם התיושבו על האדמה. אחרי המיסדר נכנסנו לבלוק וצנחנו ישנים.

#### מתחיל להיות סדר

למחרת בבוקר שוב נערך מיסדר. מאז שספרו אותנו שוב, הונהגה תקנה לפיה מתקיים מיסדר שלוש פעמים ביום. גם חלוקת האוכל נעשתה סדירה: ליד הבאר הוצב מטבח-שדה וממנו קיבלנו שלוש פעמים ביום חצי ליטר מרק. לחם לא נתנו, אך הוא לא חסר, כי היתה לנו גישה חפשית אל החבילות שהביאו היהודים. גם המצרכים מהם בושלו הארוחות הגיעו מאותו מקור. ניהול המטבח וחלוקת האוכל נעשו בידי יהודים.

#### מתרחצים בבשמים - המים יקרים מדי

היינו בטרבלונקה זה כבר היום השלישי. רצינו מאוד להתרחץ, אך מים לרחצה לא היו כלל בנמצא. מים לשתייה היו ונותרו המצרך החשוב ביותר. נהגנו להתרחץ במי-קולון ובבשמים שמצאנו בתרמילים. אחרי המיסדר הובילו אותנו לעבודה במקום בו היו קברי-האחים, שם כבר עבדתי ביום הראשון. הפעם נפל בחלקי לשאת את המתים אל הבורות הראשיים הסמוכים לגדר.

#### הקברים הגדולים

ארכם של קברים אלה היה 60-70 מטר. הם היו עמוקים מאוד, אך אינו יכול להעריך כמה, שכן כבר הונחו בתוכם מספר שכבות של מתים. הפליא אותי שבעומק רב כל כך לא הוצפו הגופות במים. הקברים נותרו פתוחים בלילות ולמחרת שוב הניחו בהם את המתים. בזמן שהותי בטרבלונקה כוסה רק הקבר הקטן יותר, משמאל, שליידו עבדתי ביום הראשון.

כשיצאנו בבוקר הדחפור כבר עבד והכין קברי-ענק חדשים. כעבור מספר ימים שבת הדחפור מעבודתו ובמקומו הוכנס חדש. את המתים שבקברים החלו לשרוף. אל תוך הקברים השליכו חפצים ישנים, מזוודות ופסולת שנאספה במקום. כל זאת בער יומם ולילה וגדש את המחנה בעשן ובדיח של בשר חרוך.

### מדוע הפטיקו להגיע טראנספורטים

בכל השטח נבו עבדנו זליד מסילת הברזל עדיין שכבו מתים רבים מאלה שראינו שלשום. יתכן ומסיבה זו פסקו מאז ה- 25 באוגוסט ועד ל-2 או ל-3 בספטמבר טראנספורטים חדשים מלהגיע לטרבלניקה. ראשית חיובים היו לנקות את השטח משרידי הטרנספורטים הקודמים.

### איברים נושרים. מביאים לקבורה ראשים, קרביים

כפי שעוד הבחנתי ביום הראשון היו גופות רבות במצב רקבון ורחשו תולעים. היום נעשה המראה נורא ומבחיל עוד יותר. גופות רבות החלו להתפורר ברגע שניסו להוציאן מהערימה, בה הונחו זו על גבי זו. בעיקר התפוררו גופותיהם של ילדים, אולי בגלל שגופם עדין יותר.

### "משתמטים"

אף על פי כן לא נעדר במקום סוג מיוחד של "משתמטים", שחטפו דווקא את הגופות הקטנות הללו, מפני שהיו קלות לנשיאה. אחרים בחרו לשאת ראשים בודדים, קרביים, ידדים, רגליים. למעשה לאיש לא היה הכוח לשאת את הגופות הנפוחות והכבדות, שלרוב כחנקו למוות בקרונות נבשעת הנסיעה.

### הבובה [לאלקה] מגיעה

לפתע חשתי כאילו זרם חשמלי חלף בכל האזור. המשתמטים והעצלים ביותר החלו לעבוד במרץ ובקרב העובדים חלפה השמועה: "הבובה! [לאלקה] הבובה מגיעה!".

במקום הופיע איש ס.ס. צעיר ויפה תואר בדרגת אוברשארפירר. כפי שמהר מאוד הבנתי היה הוא באותו זמן הסאדויסט הגדול ביותר בטרבלניקה. מפקד טרבלניקה היה קאפיטן [רס"ן], ששלט במחנה, אך מי שהפעיל למעשה את מחנה-המוות היה האוברשארפירר בעל הכינוי "לאלקה". יהודים כינוהו בשם זה בשל פרצופו הנאה. היה לו טבע, לרוצח, להותיר בכל סיור מספר יהודים. הוא נהג לצפות מרחוק בקבוצת עובדים ואם אחד מהם לא עבד מספיק מהר, אז שמא סתם לא מצא חן בעיניו, ניגש אליו והכהו באלה שתמיד נשא איתו. אחר כך הורה לו להתפשט עירום וירה כדור בערפו. לפעמים הוא נהג "להתחלף" עם אוקראיני ולתת לו לירות. גם הפעם חיסל הרוצח כמה יהודים ובקור רוח המשיך בטיולו.

עבדנו קשה מאוד ובכל העת בה שהיתי בטרבלניקה לא פג החום. הצחנה שעלתה מהמתים הכתה בראשו של כל אחד. הזעה נטפה והצמא עינתה ללא הרף. מים להרות הצמא לא ניתן היה לקבל. כשהביאו כבר דלי מים היה הדוחק סביבו כה גדול, שלא פעם, תוך כדי מאבק, התהפך הדלי ולא נותר מאומה לאיש. אז נהג להופיע אוקראיני, לגרש בקת הרובה את ההמון ולחלק בעצמו את המים בעצמו, אותם לא שתו אלא לגמו כמשקה יקר. במשך שלושת השבועות בהם שהיתי בטרבלניקה לא שתיתי אף פעם אחת לרוויה. ההשתוקקות למים קיימת בתוכי עד היום. כשאני ניגש עתה לשתות כוס מים קרים, אני נהנה ממנה כפלויים ומרגיש רעד באצבעותי. עד כדי כך חשובה בעיני השתיה.

### שמים וארץ ומתים

חוץ מיסודי הצמא והעבודה הקשה עינה אותנו גם הפחד הנורא מהמקום. מעולם לא ניכלנו לתאר [לעצמנו] את שראינו כאן. היה זה [מראה] נורא יותר מכל סיפור-האימה, ששמענו בילדותינו על אודות מכשפות, שודדים, ופתנים בעלי שבעה ראשים שסחבו אנשים כדי לתנוק אותם במערות בהן שכבו כבר גוויות או עצמות של קרבנות קודמים.

בכל מקום [נמצאו] עשרות, מאות, אלפי מתים. גופות של גברים, נשים וילדים בגילים שונים בתנוחות שונות ובהבעות שונות, כאילו קפאו לאחר נשימת-אפם האחרונה. שמים וארץ ומתים! מפעל-ענק המיוצר מתים. רק גרמני יכול להתרגל למקום כזה. אני לא הצלחתי אף פעם להתרגל למראה המתים. עבדנו בשדה-המתים עד השעה שבע בערב. עירפיים, צמאים ובעלי לב ונשמה שבורים הלכנו לנוח בבלוקים [כשלאפנינו עוד] המיסדר ומנת המכות שאיתו. חלף היום השלישי במרכז-הרצח, טרבלינקה. הימים הבאים נעשו דומים יותר זה לזה וכאילו עברו מהר יותר.

### ספורט הבוקר של "לאלקה"

ביום הרביעי, בעת שעבדתי עם קבוצתי ליד הבורות, ארע מקרה עם ארבעה צעירים. הם לא עבדו מספיק מהר ו"לאלקה", שהופיע במקום לקח אותם אל הבור הפתוח, הורה להם להתפשט וכהרף-עין הם שכבו כבר עירומים ומתים עם שאר הגופות.

נודע לי ש"לאלקה" היה מתאגרף בעבר. כנראה שגם לירות ביהודים היה עבורו מעין ספורט. לעיתים קרובות הוא בא למקום [העבודה שלנו] דווקא במצב-רוח מרומם. הוא נהג לרוץ בקלילות לעבר יהודי ולהכות בו מאחור באגרופיו מספר פעמים. כשהיהודי נפל בעט בו ["לאלקה"] כשחקן כדורגל ואז חיטל אותו בעצמו, או באמצעות אוקראיני [שירה בו] כדור בעורף.

### כאשר מישהו מתבלט בעיניו של הגרמני

הגרוע ביותר היה כאשר מישהו התבלט בעיניו של הגרמני. רופא מבוגד אחד, מווארשה, היה חבוש בידו ודי היה בזה כדי להורות לו להתפשט ולהכנס לתוך הבור... נכה בעל פצע בגלגל נהג למיין בגדים בישיבה. משדאה זאת "לאלקה" נמצא הלה מחוסל במקום. יהודי שעבד במטבח-השדה נכווה - כדור בעורף, אין הוא עוד ראוי לעבודה. כשלמישהו היתה מחלה, פצע, או חש כאב, היה עליו לשמור זאת בסוד כמוס, לבל יוודע הדבר לגרמנים. לבחור שישן לידו בבלוק התנפחו הרגליים והוא עשה את כל המאמצים על מנת שלא יבחינו בלך, אולם זמן רב לא יכול היה להסתיר זאת ומהר מאוד ריפאו אותו עם כדור בעורף. ברור, שמותם של אנשים שעבדו יחד איתי השפיע עלי קשות. הנה עמד לידו אדם, יחד התיסדנו, יחד נרתמנו למגבות [שבעזרתן] סחבנו את המתים לבורות, והנה הוא שוכב עירום, בעיניו מזוגגות [ומושלך] אל הבור, ממנו לא יראה עוד כי מיד יכוסה בגוויות של מתים אחרים.

### שמים וארץ ומתים

חוץ מיסורי הצמא והעבודה הקשה עינה אותנו גם הפחד הנורא מהמקום. מעולם לא ניכלנו לתאר [לעצמנו] את שראינו כאן. היה זה [מראה] נורא יותר מכל סיפור-האימה, ששמענו בילדותינו על אודות מכשפות, שודדים, ופתנים בעלי שבעה ראשים שסחבו אנשים כדי לחנוק אותם במערות בהן שכבו כבר גוויות או עצמות של קרבנות קודמים.

בכל מקום [נמצאו] עשרות, מאות, אלפי מתים. גופות של גברים, נשים וילדים בגילים שונים בתנוחות שונות ובהבעות שונות, כאילו קפאו לאחר נשימת-אפם האחרונה. שמים וארץ ומתים! מפעל-ענק המיוצר מתים. רק גרמני יכול להתרגל למקום כזה. אני לא הצלחתי אף פעם להתרגל למראה המתים. עבדנו בשדה-המתים עד השעה שבע בערב. עיופים, צמאים ובעלי לב וכשמה שבורים הלכנו לנוח בבלוקים [כשלפנינו עוד] המיסדר ומנת המכות שאיתו. חלף היום השלישי במרכז-הרצח, טרבלינקה.

הימים הבאים נעשו דומים יותר זה לזה וכאילו עברו מהר יותר.

### ספורט הבוקר של "לאלקה"

ביום הרביעי, בעת שעבדתי עם קבוצתי ליד הבורות, ארע זקרה עם ארבעה צעירים. הם לא עבדו מספיק מהר ז"ל"לאלקה", שהופיע במקום לקח אותם אל הבור הפתוח, הורה להם להופשט וכהרף-עין הם שכבו כבר עירומים ומתים עם שאר הגופות.

נודע לי ש"לאלקה" היה מתאגרף בעבר. כנראה שגם לירות ביהודים היה עבורו מעין ספורט. לעיתים קרובות הוא בא למקום [העבודה שלנו] דווקא במצב-רוח מרומם. הוא נהג לדון בקלילות לעבר יהודי ולהכות בו מאחור באגרופיו מספר פעמים. כשהיהודי נפל בעט בו "לאלקה" כשחקן כדורגל ואז חיטל אותו בעצמו, או באמצעות אוקראיני [שירה בו] כדור בעורף.

### כאשר מישהו מתבלט בעיניו של הגרמני

הגרוע ביותר היה כאשר מישהו התבלט בעיניו של הגרמני. דופא מבוגר אחד, מזווארשה, היה חבוש בידו ודני היה בזה כדי להורות לו להתפשט ולהכנס לתוך הבור... נכה בעל פצע בדגל נהג למיין בגדים בישיבה. משראה זאת "לאלקה" נמצא הלה מחוסל במקום. יהודי שעבד במטבח-השדה נכודה - כדור בעורף, אין הוא עוד ראוי לעבודה. כשלמישהו היתה מחלה, פצע, או חש כאב, היה עליו לשמור זאת בסוד כמוס, לבל יודע הדבר לגרמנים. לבחור שיטן לידו בבלוק התנפחו הרגליים והוא עשה את כל המאמצים על מנת שלא יבחינו בלך, אולם זמן רב לא יכול היה להסתיר זאת ומהר מאוד דיפאן אותו עם כדור בעורף.

ברור, שמותם של אנשים שעבדו יחד איתי השפיע עלי קשות. הנה עמד לידו אדם, יחד התיסרנו, יחד נרתמנו למגבות נ, שבעזרתן סחבנו את המתים לבורות, והנה הוא שוכב עירום, בעיניים מזוגגות [ומושלך] אל הבור, ממנו לא יראה עוד כי מיד יכוסה בגוויות של מתים אחרים.

**אני חייב לברוח מכאן. מתים שמוטיפים אנרגיה**

נהגתי להביט מבט אחרון במתים ולחשוב בשעת מעשה, שהנה היום או מחר צפוי גם לי גורל דומה. חשבתי על משפחתי מעבר לים, שלעולם לא תדע היכן קבורות עצמותי. בגילי הצעיר אשכב כך וארקב, או אבער, ואלו שעדיין חיים יגעלו ממראי, בדיוק כפי שאני נגעל מהטיפול בגופותיהם של אחרים. מאוד חרה לי על שבהיותי חפשי לא עשיתי די כדי להמלט, לברוח אל משפחתי. בהיטי כן אל הקברים הפתוחים והגופות שבהם, חזרה לתודעתי יותר ויותר השאלה כיצד יכול אני לצאת מכאן. בהמצאי במקומות אחרים במחנה נעשיתי צונן ואדיש. ראיתי רק את הקשיים וחוסר האפשרות שבבריחה, אולם בחזרי בכל פעם לשדה-המתים חשתי את כוחותי מתעצמים והמשכתי לחפש דרך להמלט. מפעם לפעם נעשתי איתן יותר בשאיפתי לברוח.

**פרק רביעי**

**סלקציה**

מספר המתים בשדה החל, סוף-סוף, להצטמצם והגיע היום שהוא התרוקן לגמרי. מה יעשו בנו עתה? - טראנספורטים חדשים אינם מגיעים. איזה עבודה יתנו לנו? שוחחנו כך בינינו בחשש וליבנו אמר שהנה הולכת וקרבה שעתינו. יום אחד, אחר הצהריים, חזרנו אל מגרש-המסדרים שבין [שניים] הבלוקים. העמידו אותנו בשורות של חמישה וחשנו שעומד להתרחש דבר-מה. ראשית רצה חבורת אוקראינים לחפש האם מישהו לא מצא מסתור בערימות הבגדים. הם מצאו מספר אנשים וזקרו אותם בכידוניהם במקום. יחד איתנו עבדו גם 50 איש בעלי טלאי-אדום ממחנה-העונשין טרבלינקה 1. השארפירר הורה להם לצעוד קדימה והם הועמדו בצד. לאחר מכן הוא בחר מבינינו את 50 הטובים ביותר והעמידם יחד עם בעלי הטלאי האדום. המאה הנבחרים הועברו לבלוק נפרד. אלו נותרו לחיות והיתר - למקלחת. אני נמנתי עם האחרונים.

לאחר המיסדר נכנסנו, כרגיל, אל הבלוק, אך הודיעו לנו שבמהלך הלילה יקראו לנו ועלינו יהיה לצאת מיד. השארפירר נאם בפנינו והטיף לנו קצת מוסר, כלומר, שאין אנו מספיק יעילים, שאנו עצמינו אשמים [במצבינו] וכו'. הבינונו בדיוק במה דברים אמורים ולא היתה לנו סבלנות להקשיב לו. ניתן לשער את האווירה ששרדה בבלוק בהותרינו שם לבד.

**הלילה האחרון של הנדונים**

הלילה האחרון, או השעה האחרונה? זאת לא ידענו אך ברור היה שהסוף קרב.

אנשים שונים התנהגו באופנים שונים. אנשים צעירים, שאולי מעולם לא היו דתנים, הצטרפו אל הבחורים החסידיים ועמדו לומר "קדיש". לא חסרו גם מטיפים שפרשו את האסון כולו כעונש של האל על חטאי העם היהודי. [בשמעם זאת] חשו אחרים רגשות אשם ועמדו להכות על ליבם [להכות "על חטא"] ולומר

וידווי. היו אנשים שניסו להזכר בתפילה כלשהי, התנועעו ובכו בניגון של אמירת-תהילים ועוד שפשוט התיפחו בקול רם.

"תתביישר לכם! בוכים כמו זקנות!" - "עודדו" החזקים יותר את הציבור וניסו לנחם את עצמם, ואת אלו שסביבם, שהמצב אולי לא נורא כל כך, שיתכן עוד שינוי.

"לגימת יו"ש" - אמר צעיר שמנמן, שהכרתי עוד מרחוב פאוניה; שני רצה להתמודד עם היאוש בעזרת סיגוריה. על התנגדות, או מרד איש עוד לא חשב אז. היונו מידו חלשים, מידו מדוכאים ומידו... צמאים.

### אוקראיני בא לנחם

המעניין מכל היה שבין המנחמים, היה גם אוקראיני אחד ששמר בחוץ ובשמעו את הקולות והבכי נכנס פנימה. הוא החל לדבר ברוסית וטען שלא צריך לקחת ללב, שלא יקרה לנו דבר ושנמשיך לעבוד כפי שעבדנו עד עתה.

### ארע נס

הפלא ופלא! - נבואתו התגשמה. קרה עימנו נס נדיר, עד עתה לא ברורה לי סיבתו. יש שאומרים שתא-גאזים אחד התקלקל. עד הבוקר איש לא בא ובוקר הוציאו אותנו, כרגיל, למוסדר. אמנם שמונים איש הוצאו להורג, אך היתר, כמה מאות, חולקו לתפקידים חדשים.

### "לומפן-קומאנדו" [קומאנדו-סמרטוטים]

אלו שנותרו נלאחר הסלקציה] מוינו מחדש. [הגרמנים] הוציאו מספר נגרים ושלחו לבגריה, שנמצאה בחלק הגרמני של המחנה. קבוצה אחרת של יהודים נלקחה לכרות עצים ביער; קבוצה שניה נלקחה לתקן את הדרך המובילה למחנה הגרמני; ועל היתר - רוב היהודים, כולל אותי - ציוו למיין את בגדי ההרוגים. לכל קבוצה ניתן שם, ובו היא נקראה גם בעת המפקד. היה שם "קומאנדו סוללים" "קומאנדו חוטבי העצים", "קומאנדו בנאים", "קומאנדו מיון-גוויותנל". קומאנדו אחד מנה ששה איש בלבד; היו אלה שעבדים, שמתפקידם היה למיין כסף וחפצי-ערך. הקומאנדו הגדול והחשוב מכולם היה "קומאנדו הסמרטוטים", שתפקידו היה למיין ולאהוז בגדים וכלי-לבן. כל קומאנדו קיווה שתפקידו ימשך לעד. שכנענו את עצמינו שבינתיים יכולה להגיע עזרה, [מ]חוץ-לארץ, [מ]מטוסים סובייטיים, או שהמלחמה תגיע לקיצה... אנשים תמימים לא חסרו.

### בגדים מדברים

בשתי שורות הובלנו דרך שלושה שערים אל מספר בלוקים מדוהקים, שנמצאו באזור מסוגר, מעבר למחנה הגרמני. בלוקים אלה היו מלאים בסמרטוטים שנערמו שם במשך שבועות, ואולי חדשים. לקחנו אחר שכבה [של בגדים]. נראה שכאן הונחו חפציהם של יהודי וארשה וכאילו מעצמם סודרו לפי מעמד האנשים שהגיעו הנה ללא הפסק: ראשית - עניים, קבצנים, דיורי ה"פונקטים", ואחריהם - יותר ויותר אמידים. בתחילה מוינו בגדים מסונפים ושורצי כינים. הכינים פשטו

עלינו מכף-רגל ועד ראש, מבלי יכולת להתמודד איתן. חלק אמרו שנחלה בטיפוס וכנגדם שענו אחרים: "אין זה חשוב ממה נמות". לאחר שפינינו כמחצית מהבלוק החלו הבגדים להראות יפים ויקרים יותר. מפעם לפעם נראו גם בגדים אלגנטיים ומפוארים. בכיסים מצאנו ניירות ובאם רצינו יכלנו לקבוע בוודאות מאין באו אותם יהודים. היו שם בגדים של יהודים מגרמניה, וינה וברלין, שהובאו, כנראה, לווארשה לפני האקציה.

"חפצי-ערך", או כיצד ממיינים ואורזים את ירושת היהודים הנרצחים אך למי הגה ראש לבדוק מאין באו היהודים. העבודה התנהלה כך:

עמדנו בקבוצות ליד ערימות-בגדים, תחת משמר של אוקראינים ואיש. ס.ס. בראשם. כנהוג, זרזו אותנו גם בשעת העבודה: "שנלך, שנלך!" הם תמיד מיהרו. הגרמני נהג להסתובב בין שורות העובדים הכופים על עבודתם ולחלק מכות-זרז על ימין ועל שמאל. מאוחר יותר נקבע כי הקאפו היהודי צריך להכות בשעת העבודה והרבה ככל האפשר. אם הקאפו לא עשה זאת מספיק טוב ולא הפול מישהו מדי פעם, היה הוא עצמו הוטף מכות מאיש הס.ס. אנו רוקנו את הכיסים והתהמילים ומיינו כל סוג [בגד] בנפרד: לבנים, בגדים ומעילים, ממויינים וקשורים בחבילות. גם חפצים קטנים יותר מיינו בקפדנות: סבון בנפרד, גפרורים בנפרד, מברשות שיניים, מצתים, פודריות, חגורות, פנסיים, עפרונות, עטי-זהב, ממחשות, ארנקים וכו' וכו'.

הגרמנים מצאו תכלית לכל, ואם היה אותו יהודי עו"ד מפורסם, רופא מומחה או כל כשרון אחר, ירשו ממנו הגרמנים עט יפה יותר, כותונת יקרה יותר, שן פלאטינה, במקום זהב.

מסביבנו נאספו [תכולותיהן] של חנויות סידקית. הכל נארו בארגזים, או בסלים אותם נשאנו לנקודת איסוף מרכזית בה הם נרשמו וממנה שוגרו ברכבת לגרמניה. קשה יותר להיותה ההתמודדות עם הבגדים שנאספו בכמויות כאלו, שאף הגרמנים ויתרו על סדר ושלחו את הירושה כמות שהיא. בעבודה זו אי אפשר היה להזדרז, ובכל עת שהותי בטרבלינקה המשיכו להזדקר מול עיני אותן ערימות שנראו עם בואנו. בין היתר נמצא שם גם הרבה תה, תיונים, טרמוסים ומבחר בקבוקים, שגם אותם מיינו וארזו למשלוח. כאן עבד "קומאנדו ממיינה הבקבוקים" ולא יהודי אחד שילם בחיור על שבירת בקבוק.

בפינה מבודדת של אחד הבלוקים עבדו ששת השענים והאומנים שהועסקו בהערכה, מיון ואריזה בקופסאות של זהב, שעונים, תכשיטים וכן גם כסף מזומן שנמצא בין הבגדים. כמו לכל האחרים היה גם להם שומר גרמני, איש ס.ס. קשיש ועגלגל, שהתייחס אליהם לא רע. בעת שנערכה סלקציה היה הוא מעכב אותם זמן רב יותר בעבודה וכן הביא להצלחתם. לך תדע את דרכיו של הגרמני. יתכן והדבר היה קשור בתפקוד התקין של יחידתו. גם מפקדים אחרים לא ששו להחליף את כח-האדם שלהם והגנו על עובדיהם בזמן סלקציות. בתופעה כזו נוכחתי בעת שעבדתי ביער.

אני חייב לציין שהסלקציות היוו את החרב שהתנופפה כל העת מעל לראשינו. נהגנו לקום כל בוקר לפני הצפירה כדי להתיפות ולהראות יפים וצעירים יותר. אף פעם בחיור לא התגלחתי כפי שהתגלחתי בטרבלינקה בכל בוקר.

התגלחו כולם והתבשמו במי-קולון שמצאו בצרורות-היהודים. אחרים התפזרו ואולי אף התאפרו. המטרה היתה לחיות עוד מספר ימים, ומי יודע, אולי עוד מספר שבועות.

את המיון הראשוני של הכסף בצענו אנו. רק קופסאות, או תיבות מלאות בחפצי-ערך הועברו מיד אל האומנים. את הכסף שמצאנו בכיסים או בארנקים הנחנו בערימות נפרדות. מטבע "קשה" במקום אחד, ומטבע "רך", במקום אחר. דולרים, ל"ש, רובלים-זהב מימי הצאר - בנפרד, וסתם כסף פולני, בנפרד. כל מי שנלקח לאומשלגפלאץ, אפילו העני ביותר, נטל עימו משהו בעל-ערך כדי שיוכל לפדות את עצמו. כבר במודעה הראשונה שהזביקו הגרמנים ברחובות וארשה הם עשו עימנו חסד - התירו לנו לקחת את חפצי-הערך...

#### למען השם, לא לשכוח לקחת את חפצי-הערך

אוצרות שלמים נמצאו תפוזים בכיסים נסתרים, המחוכים, בבטנות-מעילים. במיוחד נשאו עימן נשים את הרכוש. נהיו שהמינון יהלומים בתוך לחמים, אחרים הניחו אותם בקופסאות-גפרורים. הממונים הורו לבדוק היטב ולחפש. ה"חבלה" שלנו היתה לא להשקיע בזה מאמץ רב ולשלוח בגזיט שעדיין נמצאו בהם אוצרות. כמו כן נותר גם רכוש רב אצל היהודים שנקברו וביגדיהם ונשרפו בטדה-המתים שהיו בו חמישה בורות.

#### יהודים קודעים את הכסף

בדרכים ובשבילים של טרבלינקה נמצאו גם שטרות-כסף קרועים לאין שיעור ובהם דולרים ומטבע-זר אחר, שיהודים קרעו והשליכו כשכבר ברור היה להם לקראת מה הם הולכים. היתה זו מחאתם ונקמתם האחרונה, לפני שנעלמו במקלחות. הגרמנים לא דאגו במיוחד פן ניקח אנחנו מחפצי-הערך הללו, כי הרג ידעו שלא נצא [חיים] מיודיהם, וכשיהרגו אותנו נהיה עירומים...

#### המיליונרים של טרבלינקה

חלק מהם (מהגרמנים) חשבו כיצד להתעשר בעצמם. מאיתנו הם לא נשמרו, אלא רק זה מפניו של זה. הם נהגו לגשת ולקחת שעון-זהב יפה אותו הם מסרו מיד לאחד השענים ובקשו ממנו לתקנו. עוד הם לקחו תכשיטי-נשים יפים במיוחד, כנראה להביא במתנה הביתה. כסף היה מספיק לכולם, לגרמנים ולאוקראינים. להערכתי כולם הפכו בטרבלינקה למיליונרים.

לנו לא היה ראש לזה. מעטים חשבו שיצאו מכאן. למרות זאת לקחו יהודים מידי פעם חפץ כזה או אחר, שהיה נחוק מאוד לכל מי שברח. גם יהודים וגם אכרים מהסביבה נהגו לקחת מיהודי שנמלט מהמחנה, סכומי עתק עבור הדברים הקטנים ביותר, בטענה ש:"למה לך כל זאת, שהרי בוודאי לא תצא מכאן חי. אף עדות חיה אחת לא יותירו כאן ההיטלריסטים".

אנו חשבתי כל העת על בריחה ומידי פעם לקחתי משהו מחפצי-הערך והכסף והטמנתי באדמה במקומות מסוימים. אם אחיה - כך חשבתי - אחזור ואוציא את הדברים, ואם לא - שלא יהנו מהם השטנים לפחות.

### כשמזהים חפצים של קרובים

בשעת מיון הבגדים מצא מידי פעם מישהו חפצים של קרוב או חבר. מבט בנירות אישר מיד את החשד. מספר אנחות, לעיתים נדירות מספר דמעות היוו אזכרה להרוג.

לאחר שעבדתי מספר ימים במיון הבגדים - טרנספורטים חדשים עדיין לא הגיעו - נלקחתי עם עוד 14 איש, לאחר מסדר הצהריים, לנקות את הדרך אל תאי-הגאזים, או כפי שכוננו "המקלחות". מקום זה היה המפחיד ביותר עבורינו ואני טרם הייתי שם עד היום.

### "זבל" שנמצא בדרך האחרונה

הדרך המובילה מהבלוק השמאלי שבמגרש-המסדרים אל הבנין שבמרכז החורשה והסמוכה, מוסתרת, אף היא, בין שורות עצים. הדרך המפותלת קמעה בה רצו מאות אלפי גברים נשים וילדים יהודיים את ריצתם האחרונה, הינה צרה ומגודדת בחוטי-תיל.

כשקוּנו לשם הבחנה ב"זבל", שאותו היה עלינו לאסוף לפני שיגיעו למקום טראנספורטים חדשים. היה זה אוצר שלם של שטרי-כסף קרועים, שאנשים הספיקו לקרוע ולהשליך לפני מותם. לצורך העבודה קיבלנו מטאטאים ומגרפות. בעזרת המגרפות דלינו מהקרקע זהב ויהלומים. אחד מאיתנו הרים מטבע-זהב של 20 דולר ומסרו לאוקראיני ששמר עלינו כדי שלא יאיץ בנו.

"למה לי הכסף" - אמר האוקראיני: "האם אינכם יודעים שגם מאיתנו איש לא יצא מכאן חי?" אוקראיני זה היה אדם חצי גוֹן. הוא לא האיץ בנו ורק משקרב גרמני היה צועק "ביסטרה! ביסטרה!" [מהר!, מהר!]. כך הארכנו את מלאכת הניקוי עד מיסדה-הערב.

### אני מכיר כבר את כל המחנה

למחרת בבוקר נבחנו מתוכנו 15 איש, ואני בתוכם, והובלנו לכיוון תאי-הגאזים. הפעם הועסקנו בעזרה בבנית בנין חדש. אמרו שהוא ישמש כקמטוריום בו ישרפו את גופות הנרצחים בגאז, שכן שריפת הגוויות אורכת זמן רב מידי. הגעתי למקום חדש ובו בלוק נפרד לעובדים. כך התאפשר לי לערוך הכרות עם המקום הנסתר ביותר במחנה, מפעל-הרצח ושדה-המתים הסמוך לו, שבו קוברים את האנשים שנרצחים שם. בזה אחר זה למדתי להכיר את אגפיו השונים של מחנה טרבלינקה 2.

המקום בו עבדתי עם הסמרטוטים היה המרכז שאלינו ריכזו את הרכוש הסדוד. היו שם שני בלוקים מלאים בחפציהם של היהודים. מאוחר יותר, לאחר שחלק מהדברים נשלחו ונעשה קצת פחות צפוף, שוכנו שם גם העובדים. אני לנתי במקום החדש לילה אחד בלבד ומאוחר יותר אחזור לנושא זה.

בסמוך למקום [החדש?] נמצא המחנה הגרמני, שדרכו עברה בכל בוקר יחידתינו בדרכה לעבודה. גם כאן עמדו שני בלוקים, זה מול זה. באחד מהם נמצאו חזרי-השינה, המטבח וחדר-האוכל של אנשי ה.ס.ס. בבלוק הסמוך נמצאה דירתו של המפקד ומחסן-אספקה, אליו הכניסו את מוצרי המזון המשובחים שנמצאו

ברשות היהודים. לא חסרו שם יינות, סרדונים, מיני מתיקה ומוצרים מתוצרת חוץ, שיהודים קיבלו בחבילות מקרוביהם. גם אנו נהגנו "לחשוף", בשעת העבודה, ממטעמים אלו. מאחר שהמשלוחים פסקו וכמויות המזון קטנו, החילנו אט אט לרעוב.

מעבר למחסן האספקה שכנה קבוצה מיוחדת של יהודים, בעלי טלאי-צהוב. היו אלה כמה עשרות יהודים מהעירות הסמוכות, שלפני חודשים אחדים עזרו בבניית המחנה ובשכר זה נותרו חלקם בחיים, בתפקיד של משרתי הדיירים הגרמנים והאוקראינים. היו אלה בעיקר אומנים שונים ואליהם צורפו מספר בעלי-מקצוע וארשאים, שמתפקידם היה לקשט, לגלח, לספר, להלביש ולהנעיל את חבורת הרוצחים. במטבח הועסקו מספר בחורות - הנשים היחידות ששהו בטרבלינקה מעבר ליממה אחת. בבלוק זה נמצאו גם בתי-המלאכה של האומנים היהודים. את הטלאי הצהוב - במקרה זה ראוי לומר: טלאי-החיים הצהוב - נשאו היהודים על ברכם הימנית. כפי שכבר ציינתי נמצא במחנה סוג נוסף של יהודים בעלי תוכלת-חיים ארוכה יותר, ה"מיוחסים" של טרבלינקה 1, שנשאו על ברכם טלאי אדום.

### הנורא מכל

יחד עם אגף-המחנה שכלל את השטח הגדול בו נקברו המתים, אזור מסילת-הברזל, שני הבלוקים ומגרש-המסדרים שביניהם, הכרתי ארבעה חלקים שונים של המחנה. רק את הנורא מכל, את תאי-הגאזים, לא הכרתי. היום צריך הייתי להגיע לשם, אל האגף החמישי והאחרון. שכחתי לציין שבכל קצוות המחנה נצבו מגדלי-שמירה, בגובה בתים בני שלוש קומות, ובהם משמר אוקראיני קבוע. על הדיוטה העליונה של מגדל-השמירה נמצאו מכוונות-ירייה וזרקורים, שבשעות הלילה האירו, כל מספר דקות, את כל פינות המחנה כבאור-יום. רק בלילה בו התרחשה ההפצה על וארשה לא האירו הזרקורים.

רוב במבנים במחנה היו עשויים עץ. תאי-הגאזים והבנין החדש, שבבנייתו היינו אמורים לעזור, היו בנויים אבן.

הציבו אותנו לכבות סיד בבורות. ליד הבורות עמדו חביות-מים, שנשאבו מבאר מיוחדת שניצבה במקום. מחביות אלה שתיתי קצת יותר לרוויה זו הפעם הראשונה מאז הגיעי. אולם טובה רבה לא צמחה לי מזה. כרבים אחרים ששתו יתר על המידה, נתקפתי גם אני, עוד באותו יום, בשילשול, שגרם לי החלשות רבה. להוציא אותם מים, לא נמצא כאן דבר שהיה עדיף על מקומות אחרים; להפך, כאן, ב"מחנה-המוות", כפי שקראו לו, היה היחס לעובדים הרבה יותר קפדני.

### כיצד איש ט.ס. מכה פועל

לקראת שעת הצהריים, כשהשמש הכתה בחזקה, ראיתי שם מחזה שייסד אותי קשות.

בהלכי לקחת מרק עברתי ליד בלוק-המגורים של אלו שעבדו כאן. בדרך כלל לא היה להם כל קשר עם העובדים האחרים במחנה. מאין באו ומדוע נמצאו כאן שלושה אנשים שכובים על הרצפה, אינני יודע. אולי לא יכלו לקום לעבודה? אולי צנחו כן מרוב עייפות ורצו לנוח? [נמכל מקום] כך הם נתפסו בידי איש ט.ס. הסדיסט ניצב מעליהם וזכה אחד מהם באלתו עד לאבדן ההכרה. הגרמני לא הרפה והמשיך להכות בבטנו... האחרים כנראה כבר קיבלו את חלקם, כי הם שכבו זבי-דם, מעולפים וללא נוע. כשראיתי זאת חשבתי לעצמי, שהמקום הקודם בו עבדתי היה נפלא לעומת מקום זה והחלטתי לשוב לשם בכל מחיר.

כוח מיוחד משך אותי אל הבנין המאורץ שעמד במרכז "מחנה המוות" - תאי-הגאזים. לפני שאני עוזב את המקום חייב אני להעיף מבט באותה פינה בה בוצע הפשע הנורא ביהודים.

בית המרחץ במרכז החורשה הירוקה. מה שנראה מבעד לדלת פתוחה, כבר מספר פעמים נזדמן לי להתקרב [למקום]. היה זה כשהלכתי, עם אחרים, לקחת מים מהבאר הסמוכה לבנין. אף פעם לא עלה בידי לפרוש מהקבוצה ולהתקרב. בחזורי מ[ארוחת] הצהריים עכבו את פלוגתינו לזמן מה. חמקתי ונגשתי לדלת הפתוחה של תאי-הגאזים.

כפי שכבר אמרתי, הבנין נוצב בין עצים סבוכים. עתה הבחנתי שעל גג-הבנין פרוסה רשת-תיל דוקרני העולה בשטחה על שטח המבנה עצמו. אולי היתה זו רשת-הסוואה בפני הפצצות מהאוויר. מתחת לרשת-התיל רואים רשת נוספת, הפעם של צינורות...

מבחוץ מכוסים הקירות במלט. מזה כשבוע תאי-הגאזים לא מתפקדים. הבטתי פנימה מבעד לשתי דלתות-ברזל גדולות צבועות בלכה לבנה, ששימשו כניסה למבנה.

ראיתי לפני אולם לא גדול במיוחד - אולם רחצה נורמאלי עם ציוד של בית-מרחץ ציבורי. הקירות היו מצופים באריחים קטנים, לבנים ונקיים והרצפה היתה עשויה ממרצפות כתומות. מן התקרה השתלשלו ראשי-מקלחות מתכתיים וקרים...

... זהו. בית-מרחץ ממוצע ונקי באמצע חורשה ירוקה. לא היה עוד מה לדאות. לכן, אבל, ניתן היה לראות מדלת הכניסה של "בית-המרחץ", במרחק לא רב, את ערימות האדמה וקברות-האחים הענקיים, שבהם נחו כבר עשרות, ואולי מאות אלפי "מתרחצים". כפי שמסרו לי, גם כאן נבשטח זה של המחנה] נהגו לשרוף מתים בבורות.

#### הארגז של שיני הזהב

הבנין החדש, שבבניתו עבדנו, אמור היה בוודאי להכניס שיפורים טכניים בהשמדת המתים היהודיים - ומי יודע אם רק מתים. דיברו על כך שזו תהיה משרפה.

קרוב מאוד ל"בית-המרחץ" נוצב ארגז גדול. כפי שנודע לי מאוחר יותר שימש הארגז לצורך מיוחד. בעת שהמקום תפקד ומ"בית המרחץ" הוציאו תדיר ערימות של מתים, עמד כאן רופא-שיניים יהודי ובעזרת מכשיריו חיפש בפיות המתים שיניים ו/או כתדים מזהב ופלטינה. לא ארגז אחד עם זהב נאסף בדרך זו. הגרמנים הינם בעלי-בית טובים [=יעילים].

בעמדי בפתח "בית המרחץ" של טרבלינקה גיליתי דבר חדש. עוד קודם נדמה היה לי שאני שומע מזוהמה. חשבתי שזהו מגבר-רדיו, שהגרמנים הציבו, כדי שלא להיות מנותקים, חלילה, במקום נידח זה, מהתרבות שבבית.

#### המזיקה במחנה-המזנות

עתה נוכחתי לדעת עד כמה רחוק הגיעה דאגתם לתרבות-המזיקה. כ- 40 מטר מ"בית-המרחץ", לא רחוק מהשביל בו הריצו את היהודים למקלחת, עמדה לה, מתחת לעץ, תזמורת קטנה. שלושה יהודים עם טלאי-צהוב, שלושה כליוזמרים מסטוצ'ק, שמאוחר יותר נוסף אליהם מזיקאי טוב יותר מווארשה - עמדו ונגנו על כליהם. איני יודע למה אך במיוחד בלט בעיני כלי-נשיפה ארוך. כן היה שם כינור, ואם אינני טועה גם מנדולינה. הכליוזמרים עמדו וקשקשו במרץ. קשה היה להתמצא בדפדטואר. הם ניגנו, כנראה, את הלהיטים האחרונים, האהובים על הגרמנים והאוקראינים, ואשר הוזמנו במיוחד להילולות שנערכו בעמדות המשמר. היהודים נגנו והשקצים חוללו.

### ליום השנה לפרוץ המלחמה

העם האוקראיני הוא עם מוזיקאלי. בליל יום-השנה לפרוץ המלחמה, בין ה- 31 באוגוסט וה- 1 בספטמבר, ארגנו אנשי הס.ס. בילוי מוזיקאלי ליהודים. הם הביאו את הכליזמרים למסדר והורו להם לנגן מוזיקה יהודית. מספר צעירים חיובים היו לצעוד קדימה ולצאת במחול. רב"ט אוקראיני מבוגר היה בימאי המחזה. הגרמנים נהנו מאוד, מחאו כף והתגלגלו מצחוק... נודע לי שהתזמורת היהודית היתה פעילה גם בעת שהגיעו טראנספורטים ואז נמהלו, ודאי, צלילי המוזיקה היהודית בזעקות ויבבות הגברים, הנשים והילדים שהורצו אל מקלחת-המוות. כך ניגנו הנגנים היהודיים כל העת בעמדם בסמוך לשביל שבחודשה, במקום בו רצו יהודים את ריצתם האחרונה. הם עמדו ונגנו אל מול הבורות בהם נמו עשרות אלפי יהודים את שנת הנצח. כך "ניגנו" הם את זכותם להאריך ימים עוד מספר שבועות. שבת לקבוצתי והמשכתי לחשוב כיצד ניתן לצאת ממחנה-המוות. בתוך זמן קצר נזדמנה לי אפשרות לעשות כן. אחר-הצהריים הבחנתי בקבוצת אנשים שבאה מן היעד ועל כתפיהם עצים [קטנים = שתילים], צעירים וירוקים.

### "גן-הילדים" של טרבלינקה

עצים אלה הוכנו לנטיעה על קברי-האחים שבשדה-המתים, ליד מסילת הברזל. העצים אמורים היו להסתיר את הקברים מן העין החקרנית. בחוש-ההומור המפותח שלהם, קראו הסאדיסטים של טרבלינקה למקום [לקברים] - "גן-ילדים". בראותי את הקבוצה חטפתי ענף ירוק שהיה לידי, צעקתי "הלו", כאילו איבדו אותו בזרעם, ורצתי לעברם. תוך כדי ריצה הבטתי סביב לראות באם אין כדור רודף אחרי. יצאתי בשלום ולאחר הכניסה למחנה שבת אל קבוצתי הראשונה, שעבדה באותו יום לא רחוק מאזור המתים וארגנה לאורך פסי-הרכבת את הסמרטוטים הארוזים למשלוח.

### מצפים לטראנספורטים חדשים

באותו ערב החלו להתכונן לקבלת טראנספורטים חדשים, שאמורים היו להגיע החל ממחר. בעת המיסדר נבחרו ארבעים גברים דוברי גרמנית. גם אני התייצבתי. חשבנו שיציבו אותנו כמתורגמנים במחנה-העונשין, בו נמצאים פולנים. איש ס.ס. אחד אפילו נשא בפנינו את דרשתו המתקתה, לפיה אנו האליטה, לנו לא יקרה דבר וכד'. לא היה לנו מה להפסיד וקיבלו את הדברים ברצון. שמחנו שאנו המאושרים שבמחנה וכי יש תקווה לצאתנו מכאן חיים. הנה כבר מחר נצא מהמחנה [למחנה העונשין הקרוב]. שמענו את הדרשה והלכנו לישון. במסגרת הבוקר קראו לנו והציבו אותנו בנפרד. "לאלקה" ערך עלינו עוד סלקציה משלו. הוא שאל כל אחד לשמו. אם ענה הנשאל מהר, בהחלטיות ובקול רם - טוב. אילו חשב הנשאל לשניה והשיב שלא כמצופה - הוצא מהקבוצה ונשלח חזרה אל היתר. כך נותרנו לבסוף 35 איש. עתה התברר שלא לוקחים אותנו לשום מקום, שאנו נשארים במחנה ושנעבוד בקבלתם וחיטולם של המשלוחים החדשים. הולקנו מי לפתיחת הקרובות,

מי להפרדה - גברים לימין ונשים לשמאל, וכך הלאה וכך הלאה. [תפקידי היה] ליטול את הנעלים מאלו שחולצים אותן בדרכם למקלחת. בכל רגע ציפו לבואו של טראנספורט מווארשה.

### פרק חמישי

#### טראנספורטים חדשים

מה טומן לנו בחובו המשלוח החדש? נמצאנו בטרבלינקה זה למעלה משבוע וכל אותו זמן חינו בפחד מפני סלקציות. ידענו היטב שביצוע גזר-דין המוות שלנו נדחה רק במעט. אולי היום, אולי כבר היום יבוא תורינו? [כך] חשבנו בשעת רחצת-הבוקר והתקשטנו - התגלחנו והתפזרנו עוד ועוד - במטרה להראות צעירים ורעננים.

לאחר המיסדר הציבו אותנו [ה-35] בעמדותינו החדשות, מוכנים לקבל את פני הטרנספורט החדש. היתר הלכו איש איש לעבודתו הקודמת.

בסביבות השעה שמונה הגיעה הרכבת מווארשה. דאינו את שער הכניסה נפתח ונסגר ובתוך דקה נעצרה לידנו ה"חתונה השחורה" בקול תרועה.

בבת אחת נפתחו כל דלתות-הקרונו. הנה כבר קופצים פנימה האוקראינים ואנשי ה.ס.ס. עם אלותיהם והשיסווי[?]. הפראי החל. מי שכוחותיו עוד איתו רץ החוצה מן הקרון החשוך אל אור היום. האנשים צריכים לחלץ את עצמותיהם מישיבתם, או שכיבתם הנומושכת בצפיפות אך לא כאן המקום לאפשר לאנשים לחזור לעצמם. "שנלד!", "שנלד!" מאיצים המחבלים. אנו, המנוסים, שכבר עברנו בשבוע שעבר את חיבוט-הקבר הזה, הבטנו על פניהם המפוחדים של היהודים והבנו לליבם.

"מה יתרחש כאן? מה לעשות? יהודים! תנו עצה" - הם ניסו לשאול תוך כדי ריצה. חלקם הכירו בינינו קרובים או שכנים ואלה רמזו להם בעיניהם ובידיהם, שעתה לא ניתן לדבר כי הגרמני מסתכל, או שסימנו להם לנסות ולהשתלב בשורותינו. הדבר אמנם עלה בידם של מספר צעירים, ומיד הם שמו עצמם כמסיועים בקבלת המשלוח החדש. כך הם ניצלו, בינתיים. השאלה היתה רק לכמה זמן?

הפעם יצא לקבל את פני הטרנספורט החדש ראש המרצחים, מפקד טרבלינקה - סרן כבן חמישים, גוף ובעל קומה בינונית, לחיים נפוחות ואדומות ושפם שחור. טיפוס של איש-צבא פעיל. תמיד חמתו בערה בו - באם רק על יהודים, זאת קשה לדעת. הוא נהג לשאת בידו אלת-גומי ומעולם לא קרה שלא יעבור ליד יהודי, או יהודים ולא יפרוק עליהם את זעמו [בכנותו אותם]: "אידיוטים" - כינוי הגנאי החביב עליו, אותו היה מבטא בקול צרחני. ברגע שנשמע קולו הצרחני ברוד היה כבר שמישהו קיבל את ה"מנה", שכן הצעקה והמלכה ניתנו בו זמנית בכל הכוח והתאווה של [איש צבא] מפוטם. "עם מטומטם[?]" - הוא שאג - "חבורת יהודים איומה [ביטוי לא ברור]!" לאחר כל מכה הוא נהג להתכופף כמעט עד הקרקע ולמלמל שוב ושוב: "אידיוטים! אידיוטים!!!"

היום היה הסדר לבוש כולו בלבן; מדים לבנים, וכובע לבן. גם שלישו, סגן מגודל ובלונדיני, בערך באותו גיל, לבש שכמיה חדשה ולבנה. בהביטי בהם

כך, חשבתי לעצמי, שבאותה הזדמנות יכולים הם היו ללבוש גם כפפות לבנות. תלוינים לובשים לעבודתם, תמיד, כפפות לבנות. הזוג הזה נראה תמיד ביחד. צמד גרמנים מבוגר שנהג להתלונן על המחנה ולהכות יהודים.

היום, כנראה, היה אצלם יום חג- יריד-המתים / שוק-המתים נפתח מחדש. לא כל היהודים יצאו מהקרונות. כמו בכל יתר הטראנספורטים, גם כאן נמצאו בין הבאים מעולפים ומתים מפאת הנסיעה הקשה. אנו והחדשים צדוכים היינו מיד לקחת את הגופות אל קברי-האחים המוכנים ולהשליכם שם. לעיתים קרובות התעוררו המעולפים באמצע הדרך, ביקשו מים ועזרה אך לא היה באפשרותנו לעזור. העזרה היחידה שיכולנו להגיש להם, ובכך למנוע את השלכתם חיים אל הקבר, היתה לקרוא לאוקראיני שיכוון אליהם את נישקו ויגאל אותם מיסודיהם.

והנה עומדת כבר קבוצת היהודים בשער השני של הגיהנום וממוינת - גברים לימין, נשים וילדים לשמאל. משפחות מנסות להפרד אך למחבלים אין זמן: "שנלר שנלר". קורעים נשים [מזרועות] בעליהן, ילדים מאבותיהם, אמהות מבניהן ולעיתים אף לא נותנים לחבק בפעם האחרונה את הראש האהוב, להחליף מבט, לנשק. "שנלר, שנלר" - כי הזמן אינו עומד אצלם. העונה החלה מחדש ובדרך ישנן דכבות נוספות הממתינות לתורן...

הנשים והילדים גורשו אל תוך הבלוק משמאל כדי להתפשט. תפקידי החדש היה לקחת את הנעלמים מהנשים המתפשטות ולשם כך ניצבתי בפתחו הצדדי של הבלוק.

### "יהודי, מה עושים איתנו?"

קשה לתאר את שהתרחש בבלוק. הבלבול שאחז בנשים, פחדם של הילדים, הבהלה והבכי. נדמה לי שככלות הכל טוב יותר שמלאכת-המוות נעשית בטרבלינקה בכזו מהירות שאם לא כן, אם היה מתארך הטיפול בנידונים למוות - החשים כבר את הניכור שבמקום, את תחושת הצבת שאין ממנה הצלה - או אז, יתכן שאימת-המוות היתה אף גדולה יותר. נבמהירות שבה הדברים קורים אין לאנשים זמן לחשוב, או לכשום. יחד עם זאת מסופקני אם כוונת הגרמנים היתה אמנם לקצר את סבלם של היהודים. הם עושים זאת מהר מטעמי בטחון, כדי שלא יתקבצו יותר מדי יהודים יחד, שלא יוכלו לדבר, להחליט, לעשות משהו; שלא יהיה להם פנאי להבין בדיוק מה עומד להתרחש. [המדיניות היתה] לבלבל ולהמם את הבאים במידה הרבה ביותר.

בעומדי כך בפתח, בורה אל המראה המדכא שנגלה לעיני, רצה אלי לפתע בחזרה יפה ופורחת, פרץ צעיד, ושאלה במהירות:

"-יהודי [בעברית], מה עושים איתנו?"

קשה היה לי לומר לה את האמת. התלבטתי. ניסיתי להשיב לה בהבעת פני, להרגיע [אותה] מעט. תגובתי הבהילה את הנערה עוד יותר והיא שאלה שוב ובתקיפות:

"תגיד לי מיד מה עומדים לעשות איתנו? אולי אני יכולה להנצל."  
לא היתה לי ברירה ועניתי לה במילה אחת:  
-"אשפה".

הבחורה עזבה אותי והחלה לרוץ בבלוק כעכבר במלכודת. היא בדקה היכן ישנן קורות רופפים, דלתות, חלונות; היא רצה הנה ושוב עד אשר הגיע תורה למסוד את הבגדים ואיש ס.ס. החל להכות בה באלה כדי שתתפשט.

נשים מבוגרות היו שקולות יותר. חלק חיפשו נוחמים אצל האל והתכוונו למות כששמו נישא על שפתיהן; חלק ביקשו בתפילה שיתרחש נס; אחרות התיאשו. אשה אחת - גבוהה, בפאה-נכרית - עמדה בידיים מורמות, כשליח-ציבור בתפילתו ומאחריה נתאספה קבוצת נשים, בידיים מורמות, אף הן, וחזרו על דבריה:

"שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד." "אלוהי האחד והיחיד" - קראה האשה בניגון של יום-כיפור ופרשה את ידיה למעלה, אל השמים, אותם אין היהודים רואים אף פעם בתפילתם - "אלוהים, אתה האחד, דרוש את החטאים מיד שונאינו. אנו הולכות [למות] על קידוש השם. שקרבנינו לא יהיה לשוא, שתנקום את דמינו ודם ילדינו ונומר אמן".

כן, אז בערך כך, קראה האשה בקול רם ויתר הנשים - אחריה. הן צעדו מספר צעדים לאחור, כאילו סיומו תפילת "שמונה-עשרה". במקרה החיילים לא הביטו לכיוונן וכך הן נרגעו קצת ונמתעבבו עם היתר.

היו כאן ילדים שהובאו עם אמותיהם וילדים שהובאו ללא אמהות. קשה לומר מה היה גרוע יותר. אמהות לבנות מבוגרות יותר הובילו אותן למוות, כמו אל מתחת לחזפה וניחמונן? אותן במילים חמות. בכי-הנשים הזכיר בכי ששומעים בהלוויות. כאן בכי אנשים בהלוויה של עצמם.

"אני רוצה להפרד מאבא!" [בפולנית] - עמד וביקש ילד כבן שמונה, שהגיע עם אביו. הוא סרב להתפשט עד אשר יפרד מאביו. האב עמד מן העבר השני של הדלת [אך] לא יכול היה לגשת אליו. תחת משמר אחד האב ותחת משמר אחר הבן. אולם, ארע נס ורב"ט אוקראיני שעמד בבלוק זז ממקומו. הוא הביא את הפולנית ומילא אחר רצון הילד - לקח אותו החוצה אל האבא. זה הריס אותו על ידיו, נישק את לחייו והעמידו חזרה על האדמה. הילד חזר דגוע אל הבלוק והתפשט בעצמו. משאלתו האחרונה מזלחה.

הרבה להתבונן לא יכלתי. לא היה לי זמן, לא היתה לי סבלנות וגם לא הרשתי לעצמי לקחת ללב [את המראות שראיתיו]. משהו בתוכי הזהיר כל העת: שמור על עצביך, שלא תשבר.

צייתתי לפקודה. סבלתי מאוד בראותי את הסצינה בבלוק, בשמעי את הדברים ואת הבכי. הבטתי בילדים מקסימים, מלאכים קטנים, בנערות שפרחו. ליבי התפוצץ מכאב ומכעס - איך אפשר להרוס כזה יופי. במקביל הסקתי מכל זאת מסקנה אחת: לצאת מכך ולהתנקם. לראות דברים אחרים לגמרי עם אותן העינים המביטות כאן.

לקחתי מהנשים את הנעלים, קשרתי אותן בזוגות והנחתי בחוץ, בערימה, כדי שיקחום אל נקודת האיסוף.

"אידיויטים" - שמעתי לפתע לידי את הצווחה המוכרת ובאותו רגע חשתי כאב נורא בפני. חשבתי שנותרתי ללא עין. כך כיבד אותי המפקד ובכל כוחותיו המפוטמים החל להכות בראשי. חטאי היה שאני מבזבז זמן רב מידי בעבודה. לא אני צריך לקשור את הנעלים, כי אם אלו שחולצות אותן. הן עצמן, אלו המתכוננות למקלחת, חיובות לקשור את נעליהן ולמסור אותן באופן מסודר. הנשים שבפתח הבלוק הביטו בפחד ובסבל על האופן בו הוא הכה אותי ומיהרו לקשור את נעליהן כדי להפטר מכלב גרמני משוגע זה.

צדק מי שאמר, שיהודים פוחדים יותר מפני הגרמני מאשר מפני המוות. הם רצים הישר לזרועותיו של מלאך המוות ובלבד שלא להביט בפרצופו של גרמני. כשהרס"ן התעייף סוף-סוף מהמכות שהכה בו והניח לי כשהוא מתנשף [מהמאמץ], צריך הייתי לצעוק על הנשים שיתנו לי נעלים קשורות. כעבוד מספר דקות, לאחר שהרס"ן נח כבר ורצה להכות שוב, החל הוא "לעזור" לי בלימוד הנשים כיצד יש למסור את הנעלים. הוא נכנס לבלוק והתנפל באותו מרץ, כעוף שרף על להקת עופות, ובאותו פזמון, "אידיויטים", הכה באלתו את הנשים והילדים המבוהלים. נעשה צפוף מאוד כולם רצו להתרוקק ככל האפשר מהרוצח הפראי בעל הלחיים האדומות והשפם השחור...

בינתיים נמשכה העבודה כרגיל. במעמקי החורשה כבר הוסקו הדוודים ומלאו הצינורות. הגרמנים והאוקראינים האיצו בקבוצה הראשונה של הנשים והילדים העירוניים בדרכם למרחץ.

הנה שומעים כבר גל חדש של צעקות ובכי. [הפרץ] ההיסטרי האחרון החל באופן אינסטינקטיווי, אולי בדומה [לתגובת] חיות במשחטה, ברגע שהן מבינות מה עומד להתרחש. למרות זאת נמצאו עוד בין הנשים גם כאלה שהאמינו כי לוקחים אותן לרחצה ונטלו עימן מגבת וסבון...

לפני שהכניסו את הגברים למקלחת "סיננו" מתוכם כ- 500 צעירים והעמידו אותם בצד. את המבוגרים הכניסו לבלוק, שעד לא מזמן שהו בו הנשים. הורו להם להתפשט ולמסור את הנעלים הקשורות. הגברים היו רגועים יותר מהנשים, שקטים, כנועים. אם מישהו מהם בכה היה זה בחשאי, לעצמו. אנשים דתיים אמרו, כמקובל, "קדיש", או "וידוי" ושותחו ביניהם על שהם הולכים למות על קידוש-השם. כשנסגרה דלת הבלוק מאחריהם והחלו להריץ אותם עירוניים בדרכם האחרונה, לא נשמעו צעקות או קולות בכי מכיוון השביל...

הטראנספורט הראשון מוארשה כבר חוסל ועתה, מה יהיה עלינו? ראינו כיצד בחרו את ה- 500 החדשים...

לפתע נפוצה שמועה אודות הלשנה של יהודי בדבר התקוממות מתוכננת כנגד הסגל הגרמני והאוקראיני של המחנה. הביננו שעומד להתרחש אסון גדול. תוך כדי התרחשות הדברים ראינו כי אנו נמצאים מעבר לגדר-התיל המקיפה את שני הבלוקים ומגרש המסדרים. היתה שעת-צהריים ומרק מהמטבח לא קיבלנו. את המרק שלנו קיבלו החדשים. היינו עייפים וחלשים: כיצד להנצל? אין מוצא!

הרעיון שאני חייב לצאת מכן חי לא הרפה אותי ולא איבדתי תקווה. בתחילה ניסיתי לפנות לשארפירר ולהסביר לו כי דק במקרה נותרתי בחוץ וכי למעשה אני שייך לקבוצה שבפנים. התשובה היתה מכה באלה נופקודה: "שמוי על

הפה, יהודי". [איתו] לא היה מה לעשות. כעבור מספר דקות, כשהשארפירר הסתובב, ניסיתי שוב; ניגשתי אל האוקראיני ששמר בפתח המכלאה. מעט קודם לכן הרמתי מהחול מטבע זהב של עשרים דולר ודחפתי לידו, כדי שיניח לי לעבור. "למה לי כסף?" - הוא נהם לעברי, אך היה לי מזל - אם בשל השוחד ואם לאו - הוא הרשה לי לעבור. נכנסתי לתוך השטח [של המחנה] והצטרפתי לקבוצת העובדים בעלי הטלאי האדום, שכל העת התגוררו בנפרד בבלוק שלנו. הם קיבלו אותי לקבוצתם אך לא ברצון רב. מצאתי סמרטוט אדום, חתכתי ממנו משולש, עשיתי עצמי כאילו אני עובד יחד איתם וזהו - כמעט הייתי מאושר על שעלה בידי להנצל.

לא ארך זמן רב ולימינינו - מאזור-המתים - נשמעו במשך כחצי-שעה צוררות-יורי. הבנו בדיוק מה משמעות הדבר. היה זה חיסול ה- 500 מהמחזור הקודם.

- "מה אתה עושה כאן, כלב [?] מקולל?" - שמעתי לידי קול של גרמני ומיד חשתי את האלה על ראשי. עדיין סבלתי כאבים מהמכה שחלק לי הרס"ן בבוקר וכמעט שאיבדתי את הכרתי, אלמלא הרצון העז להשאר בחיים, שחיוק אותי. היה זה השארפירר, אליו פניתי קודם באמרי כי אני משתייך לקבוצת עובדים זו. הוא הכיר אותי וזכר שלא התיר לי להכנס. חשתי כבר כיצד כפו לופתת את צוורוני והוא עומד לירות בי.

גויסתי את מעט הגרמנית הטובה שידעתי ועניתי: "שבתי לקבוצתי. אני עובד עם אנשים אלה. שאל את הקאפו". הטריק עם הקאפו עזר. לפני ימים אחדים שוחחתי מעט עם ראש הקבוצה היהודי. התברר שגם לו יש קרובים במאוריציוס, והוא הכיר אותי. - "קאפו, גש הנה" - פנה אליו השארפירר, כשהוא עדיין מחזיק בצוורוני. "האם זה עובד אתכם?"

- "כן אדוני השארפירר. הוא עובד טוב מאוד" - אישר הקאפו ושוב ניצלתי.

ניקינו את מגרש-המיסדרים באוויזיה עצבנית. המצב עדיין לא היה ברור דיו. הקבוצה החדשה, מהטראנספורט הווארשאי, נמצאה אף היא על המגרש אלא שלהם עדיין לא ניתנה עבודה. מאוחר יותר הופיע הסגן והודיע רשמית לקאפו ש- 500 איש נורו באשמת קשירת קשר.

תרוץ זה לא היה מקרי. היתה זו עוד חוליה בשדרת השקרים והטרור שבה כבלה אותנו הנהגת המחנה. עובדה היא שהגרמנים אכן פחדו ממעשי-נקם ופעולות-הגנה של היהודים ומדיניותם היתה למנוע ולו את הסכנה הקטנה ביותר לאנשיהם. לכן, כנראה, הם נמנעו מלהחזיק זמן רב בחיים את האנשים שהספיקו כבר להכיר היטב את המחנה, ומאידך דאגו להרגיע אותם בדברי כזב, כאילו יוותרו בחיים אם יעבדו ויהיו בשקט. מדיניות זו גרמה לדמורליזציה ותבוסתנות בקרב עובדים צעירים, שאולי היו מסוגלים, ביאושם, להחליט על פעולה משותפת כל שהיא. בעצם היתה זו אותה מדיניות שננקטה בעת האקציות בערים הגדולות. הם דימו את האנשים כך שכל אחד יעסוק רק בעניניו ויחוב שלא

יאונה לו כל רע באם יצוית לדרישות שצצו בכל יום מחדש. בדיוק כמו בשופים  
בווארשה, עמדה תמיד מנגד רוח הרפאים של הסלקציה.

עד כמה שידוע לי לא היה בטרבלינקה נסיון לפעולה מאורגנת של יהודים.  
כפי שעוד אספר בהמשך, התבצעו שם רק פעולות של יהודים. הפעם, יתכן, היתה  
זו... הלשנה. דיברו על כך שבחור מהפרובינציה - הראו לי אותו בין העובדים  
- רצה להתחנף לגרמנים וסיפר להם סיפור, כאילו היהודים מתכננים מרד.  
זוהי האמת העצובה.

הלילה ישנתי בבלוק, באגף בעלי הטלאי-האדום. מחברי הקודמים לא נותר  
זכר. הם כבר ישנו הלילה מן העבר השני של הקיר, מעבר לגדר, בקברי-האחים.  
רק אחד מהם פגשתי ביום המחרת. אני ואבוי לאותה פגישה. היה זה בחור צעיר  
בגן 17-18, מאזור קילצה, כמדומני. הוצאתם להורג של ה-500 התנהלה באופן  
כזה שבכל פעם הורו לעשרה איש להתפשט, להתייצב על שפת הבור ושם קיבל כל  
אחד מהם כדור בעורף. מאוחר יותר הבינו התליינים שהדבר יקח זמן רב מידי  
וסיימו את מלאכתם במכונת-ידיה. הבחור הנזכר היה בקבוצה הראשונה והכדור  
שנורה בעורפו לא כוון מספיק טוב ורק חלף ליד לחיו. הבחור התחזה למת ושכב  
בבוה עד הערב. אחר כך הוא זחל החוצה, חיפש בין הסמרטוטים מה ללבוש והסתתר  
שם עד הבוקר, עת גילינו אותו - אני ועוד צעיר מבעלי הטלאי-האדום. הפצע  
גרם לחומו של הנער לעלות, אך הוא היה מוכן ללחום בכל מחיר למען חייו.  
כשהבחין בנו ביקש בתחינה מעט מים לשטוף את הדם מהלחי, כדי שלא יבחינו  
בפצע. הלחי היתה מאוד נפוחה. עדיין דואה אני לפניו הצעירות וקולו  
מהדהד באזני: "יהודים יקרים, רחמו - מעט מים".

מים לא היו כלל בנמצא. לגשת לבאר היה מן הנמנע ובדיוק קרה שלא נמצאו  
תחת ידינו אפילו מי-קולון או כל נוזל אחר. נויסינו לחפש בחבילות אולם תוך  
כדי כך הבחין בנו, מבחוץ, אחד מהארכי-סאדיסטים של המחנה - השארפירד שאיתו  
היה לי עניין ביום הראשון להגיעי. הוא התקרב, לקח עימו את הנער אל הבור,  
ציווה עליו שוב להתפשט והפעם פגע הכדור בדיוק במטרה...

בינתיים נערך במחנה באותו יום שוק של ממש. הגיעו טראנספורטים רבים.  
כדי שלא לרכז אנשים רבים בבת-אחת החזיקו חלק מהקרונונות במלקיניה וכשהסתים  
[הטיפול] במשלוח אחד, הביאו את הבא אחריו.

איני יכול ואיני רוצה עוד להתעכב על המראות האיומים שראיתי. הפנים  
הצהובות, העיניים המיואשות כשל עיני-אנשים זקנים, גבים כפופים של ילדים  
קטנים... איני רוצה עוד לנבור כל כך בסיוט. הפצע, בין כה וכה, לעולם לא  
יגליד... ברצוני רק לספר כיצד נערה צעירה ניסתה להציל את עצמה.

מזלן של הנשים בטרבלינקה היה רע מזה של הגברים. בעוד שלחלק מהגברים  
הצעירים היה סיכוי כל שהוא להשאר בחיים זמן-מה, נאחזים מהם אף הצליחו  
לברוח ממפעל-הדצח, הרי שאף אשה, כך נדמה לי, לא הצליחה לחיות במקום אפילו  
יום אחד.

בדאשה של נערה צעירה מווארשה צץ דעיון: היא תחליף את בגדיה ותתערב  
בגברים העובדים כאן. היא מצאה חליפה וכבר יצאה החוצה מהבלוק. אלא

שהתחפזת ארכה זמן קצר בלבד. היא זוהתה, הוכחה, הוחזרה לבלוק, התפשטה ונעלמה עם האחרות.

היום נמנעתי [מלהכנס] לבלוק. טעם מכותיו של הרס"ן אתמול עדיין היה טבוע בבשרי. השתדלתי להמצא רחוק ככל האפשר ממקום ההמולה. ארזתי סמרטוטים. בשום אופן לא יכלתי לדאות עוד את הסבל ותשוקתי לצאת נעשתה גדולה וחזקה יותר ויותר.

באותו ערב נודמנה לי פגישה חיובית - אם פגישה בטרבלינקה יכולה להקרא "חיובית". בעמדי בשורה, במסדר, התברר לי שמישהו מאחור קורא לי בקול מוכר. בהזדמנות הראשונה שנתאפשרה לי לפנות אחורה גיליתי, לשמחתי ולדאבוני, מכר טוב מהבית - ז'ליכובר מדאנציג. הוא בא לכאן אתמול, צורף לקבוצת-העובדים החדשה והשתייך ליחידת חוטבי-העצים, שעבדה ביער. הם מנו שלושים איש. חציים חטבו עצים צעירים ביער וחציים האחר נשא אותם למסילת-הברזל, למקום בו החלו לבנות גדר מעבר לתיל כדי להסתיר טוב יותר את המחנה מעיני הנוסעים החולפים על פניו. שאלתי את ז'ליכובר איך העבודה ביער נודעת לו כי עומדים שם רק מספר אוקראינים ואיש ס.ס. אחד, שאינו קפדן במיוחד. יק בנושא האוכל די קשה שם, שכן חוץ ממרק אין הם מקבלים דבר ולקחת בעצמם אינם יכולים, כי הדי חבילות היהודים אינן בשטחם. נתתי לז'ליכובר לחם וסוכר שהיו ברשותי והתחלנו לשוחח אודות חיפוש הדרך לבריחה מטרבלינקה. הוא דיבר על ליבי, שאעבור ליער, שם נהיה ביחד ואולי שם יתאפשר הדבר ביתר קלות.

ז'ליכובר סיפר לי על ההפצצה הקשה על וארשה בשבוע שעבר וכמה חלשה היתה ההגנה הגרמנית. דיברנו על כך שהעזרה יכולה להיות קרובה משאנו חושבים.

עצתו של ז'ליכובר, לעבור ליער, חדרה לדאשי אך רק כחלוף מספר ימים החלטתי להצטרף לקבוצתו.

ביום המחרת נבחרו כמה מאות אנשים מאחד הטראנספורטים ונשלחו אל מחוץ למחנה. הבחנתי בדבר ומבלי לדעת את משמעותו המדויקת והצטרפתי לשורותיהם. כעבור שעה נכנס, בהליכה, לתוך המחנה ציבור גדול של גברים צעירים, קרועים, בלויים, מלוכלכים ומורעבים, אותם צרפו למחזור-הגברים ההולכים למקלחת. היו אלה חילופין בין מחנה טרבלינקה 1 לטרבלינקה 2. גם על היהודים שם היה לחוש את חווית הסלקציה. לקחו מאיתנו חומר-אנושי טרי ונבתמורה] שלחו לנו את המשומש.

בערב טוב נפגשתי עם חברי מדאנציג. הוא דיבר גרמנית טוב מאוד ומדי פעם נהג לשוחח עם איש ס.ס. לדבריו, היו האוקראינים והגרמנים שביער לא נוראים כל כך, כחבריהם במחנה. איש ס.ס. אחד גילה, אפילו, לז'ליכובר כי כל העבודה ה"נאה" אותה הוא מבצע כאן היתה לו לזרה ואילו רק ידע פולנית היה בורח כבר מזמן, היה לובש בגדים אזרחיים ועוזב.

רציתי מאוד לצאת ליער אך גם למחרת הדבר לא התאפשר ועדיין נותרתי לעבוד בין הסמרטוטים, במרכזו של שוק-הרצח. עשרות פעמים ביום עמדתי להשבר ממראה היסורים והפחד על פני האנשים. ליבי בער מכאב ומכעס בראותי את הבהלה, האימה, הבלבול וחוסר-האונים שאחז בעשרות האלפים המפרפרים בכפו של

השטן. הנשים, הילדים הקטנים, גברים חסונים אך אובדי-עצות כילדים קטנים, שאינם מסוגלים להפעיל את שכלם, את נסיונם וכוחם. אנשים שהופקרו וכשכחו בידי אלוהים ואדם.

- "עם ארור!" - סינן בין שיניו הרס"ן והיכה באלתו על הראשית. אך [עם] ארור המגורש אל מחילות-הגיהנום וזה [הרס"ן] - אחד השטנים, שמש-הגיהנום, בעל לחיים אדומות ושפם שחור. אין לו קרניים אפילו, לאיש הס.ס., אך באש ובזפת, בחום ובאדים חמים משתמש הוא....

לצאת, לצאת מכאן כי אחרת אשתגע! אאבד את כל כוחותי ואקפוץ בעצמי אל דוודי-המוות - חשבתי לעצמי והשתדלתי לשמור על עצבי, לא לקחת ללב כל כך. רק עוד פעם בחיי רוצה אני לראות אנשים בעלי ארשת נינוחה, שענינם בחיים שונה מלהניס באיום של שוט עדר-אנוש המובלים, בדרך האחרונה, לשחיטה. צאן ושזורים אינם מבינים עד לרגע האחרון מדוע מניסים אותם, אך בני-אדם - הילדים הקטנים ביותר מבינים עוד קודם, הם חשים בעומד להתרחש. גם חיות חשות לעיתים והאדם הרואה את הבעותיהן מזדהה עימן. אולם רבים, רבים הם הגרמנים שליבם קשה ועצביהם אטומים. הם מביטים באנשים בעלי תגובות בדיוק כשלהם, אך אינם רואים דבר; הם אינם מזדהים, אינם שותפים לסבל. הם אינם מכירים כלל את תחושת ההשתתפות וההזדהות, למרות שמילים אלה קיימות באוצר המילים הגרמני. חומר-אנושי שנולד להיות רוצחים ותלוינים. לחשוש לחייהם שלהם, זאת הם יודעים, התלוינים. לפחד יודעים הם היטב.

לפני שעזבתי את מפעל-המוות הגרמני בטרבלינקה, הזדמן לי עוד לראות כיצד גרמנים מסוגלים לפחד. כיצד רוצחים של מליונים רועדים [מפחד] בשעה שמאימת עליהם סכנה. הלוואי שאזכה עוד לראות מחזות רבים שכאלה, שיהיה בהם כדי לכסות במעט על המראות האחרים.

פעמיים הזדמן לי לראות גרמנים פוחדים, אך אשוב לזה בהמשך. בינתיים המשכתי במלאכת המיון ובכל יום עברתי עם יחודתי [בדרך לעבודה] את המחנה הגרמני. כשהגיעו טראנספורטים [חדשים] הפסקנו את העבודה השוטפת והוצבנו לתפקיד מיוחד - איסוף-הפצים מן הבאים. כדי למנוע אפשרות של הסתננות גברים ממשלוח חדש אל בין העובדים [היהודיים במחנה] הונהג עתה שמיד אחרי הפרדתם מהנשים והילדים, חיובים הגברים לחלוץ את נעליהם, להתייבב בשורות ולקשור את הנעלויות ליד. אף על פי כן [נעלה בידי] מספר גברים מכל טראנספורט להסתנן לשורותינו. כעבור יומיים התרחש ארוע מעניין - 500 [העובדים] הפכו לפתע ל-556. כשספרו את סך כל העובדים השתרד [במגרש] שקט מוזר. כעבור רגע נשמע קולו של השראפירר: "כל החדשים לצעוד קדימה. אל תפחדו. לא יקרה לכם דבר".

אנו כבר ידענו שלהבטחות הגרמנים אסור להאמין. הגרמני לא איום בשום עונש אם לא נמלא אחר פקודתו, אך להסתתר אי אפשר היה, שכן הגרמנים הכירו את פניהם הן של העובדים הוותיקים והן של החדשים. הבחורים יצאו מבין שורותינו והתייבבו בנפרד. הבטנו בכאב על הבחורים הצעירים והחסונים וליבנו דאב על שעומד להתרחש מיד. חשבנו אותם למחוסלים - כיצד זה יתכן ליטול את

הזכות לחיות עוד מספר ימים מבלי לקבל את אישור הגרמנים? ציפינו לפקודה: "להתפשט! לשכב!" ולכדורים בעורף.

אולם הפלא ופלא - הגרמני ספר אותם וחילקם אל בין הקבוצות השונות. -"רוצים לעבוד - הוא אמר - הנה לכם עבודה". התנהגותו היתה כה מוזרה עד שכולם רצו לדעת מה שמו.

"מה שמו? מה שמו?" - שאלנו זה את זה עד שסוף סוף התברר מיהו הטוב שבגויים - מאקס ביהלר.

זכרתי את השם. עוד קודם ידעתי שאיש ס.ס. זה אינו מהגרועים, דהיינו אין הוא מכה והורג ביוזמתו. הוא עושה הכל רק לפי פקודה.

המשלוחים הבאים מווארשה הביאו עוד מכרים. יחד עם עובדים אחרים עמדתי ליד פסי-הברזל, מיונתי בגדים והבטתי באנשים היוצאים מהקרונות. בטור שנדחף לכניסה אל השטח בו ניצבו שני הבלוקים הבחנתי לפתע בחבר מקיבוץ-החלוצים ולא בכדי קראתי בקול:

"משה בלאנקט".

חיוור, מוכה וחלוש מחום ומצמא הביט הבחור לעברי ואז הבזיקה השמחה בעיניו.

"הו! קו' פיצקי כאן" - הוא קפץ וקרא בקול מלא תקווה.

למרבה הצער היתה שמחתו לשווא. בראותו אותי עובד ובידעו כי נלקחתי מווארשה לפני כשבועיים, עלול היה הוא לחשוב כי אמנם לוקחים כאן אנשים לעבודה. שנית, בחשבו אותי לוותיק ונדאי ציפה שיהיה בידי לעזור לו. לא יכלתי להתקרב אליו, שכן להתקרב לקבוצה משמע להצטרף אליה בדרכה למקלחת. כל פניה אל הגרמנים או האוקראינים בהמולה הגדולה לא היתה עוזרת. חשבתי שבעת קבלת הנעליום עוד אראה אותו אך באותו יום לא שימשנו בתפקיד זה וכך לא עלה בידי להפרד מחבר.

פגישה אחרת נזדמנה לי עם ראש תנועת החלוץ בפולין - טאמק קאפלן. כשראיתי אותו היה מצבו עגום. הוא כבר עמד יחף, לא רחוק מהבאר שליד עמדת-השמירה של האוקראינים ונעליו בידי. הוא פנה בגופו הכפוף, ראשו המושפל ועיניו העצומות, לכיוון הבאר ובשפתיו נראה היה כאילו הוא נושם את ריח המים. מראה של צמא איומה ותשישות. העובדים היהודיים היו חייבים באותו זמן ליצור חומה חיה בתוך בלוק ההתפשטות, כדי למנוע מן הבאים אפשרות לחמוק אל בין העובדים. אני עמדתי במקום [צ"ל שם] ומאחור ניצבו אוקראינים ואנשי ס.ס., ששמרו עלינו. מאוד רציתי לגשת לקאפלן ולהביא לו משהו לשתות אך גם הפעם משמעות הדבר היתה להצטרף אל ההולכים למקלחת. כפי שנודע לי לקחו מקאפלן את אשתו וילד קטן ויפה, שהיה אהוב על כל התנועה. הוא הלך אחריהם לאומשלאג ביוזמתו. יתכן וצריך הייתי לוותר על הכל ולעזור לחברי ומדריכי בשעתו האחרונה, או למות יחד איתו. אני מודה שהיתי חלש מדי לזה, ואולי היתה חזקה יותר הקריאה הפנימית שבי, לצאת מכאן חי.

ביום העבודה האחרון שלי במיון בגדים גיליתי תופעה מענינת במחנה הגרמנים.

הלכתי עם אוקראיני אחד להביא דלי מים עבור "קומאנדו הסמרטוטים" שלנו. הבאר נמצא במחנה הגרמני. ליד הבאר היה חפור פתח ולו אשנב זכוכית. אף פעם לא הבחנתי בפתח זה בעברי בשטח המחנה ומה רבה היתה תדהמתי כשהצצתי פנימה וראיתי אוקראיני יושב שם. היה זה מעין תא-ענשין לאוקראינים. בעת שהויתי במחנה ארע שאוקראיני אחד ברח ואחר נורה. באופן כללי חשבו אותם הגרמנים לנחותי-דרגה. כשראו שגרמני לא משגיח בהם היו נוהגים האוקראינים לשוחח איתנו. הם דיברו רוסיית ולעיתים קצת פולנית. [בעצם] היו אנשים אלה שבויים טוביטטים, שמחוסר ברירה, כביכול, ובכדי שלא למות ברעב במחנות-שבויים, הצטרפו ליחידות מיוחדות של אוקראינים, אותן ארגנו הגרמנים לצרכיהם הפוליטיים. הם נקראו "אוקראינים" אך לא כולם היו כאלה. "אוקראיני" אחד איתו שוחחתי היה בן של מזרח ממוסקבה. היתה ל"אוקראינים" תחושה שגם להם מצפה סוף מר ושאלו לא יצטרכו לתת [בבוא היום] דין וחשבון על בגידתם, כי הגרמנים ידו בהם ברגע שלא יזדקקו עוד לעזרתם. הלוואי שהערכתם נכונה.

בעת מפקד-הערב התרחש המחזה הבא: כבכל פעם התיצב הקאפו היהודי, המהנדס ג., מול "לאקה", שניהל הפעם את המפקד, והכריז: "525 יהודים התיצבו, מהם עשרה חולים". את החולים הוא הציב בנפרד. "לאקה" ועוד שארפירר אחד סבבו בין השורות עם מחבת ועפרון ורשמו. משסוימו ועמדו לעזוב, הצביעו על קבוצת החולים [זאמהו]: "האנס, קח אותם איתך".

והאנס אכן לקח אותם. היעד היה בדור. הדרך הובילה מפתח שטחנו המגודר אל השדה עם הקברים הפתוחים. בתוך זמן קצר נשמעו יריות-רובה מאותו כיוון.

פרק שישי

#### אני עובד ביער

באותו ערב שוב דיברתי עם ז'ליכובר אודות המעבר ליער. מאוד רציתי להגיע למקום החדש בו אוכל לחפש ביתך קלות את דרכי לבריחה. חיכינו עד אשר יתפנה מקום בקבוצת עובדי-היער. הקבוצה מנתנה שלושים איש אך הסלקציות הקבועות פיננו, לעיתים קרובות, מקומות לחדשים. בבוקר המחרת סימן לי ז'ליכובר שהגיע העת להצטרף לקבוצתו. כשהשארפירר ביהלד (עתה ערכו הוא ו"לאקה" את המסדרים) קרא: "קומאנדו-יער, קדימה צעד!", סטיתי [מהשורה שלי] והנה אני אחד מהשלושים.

"לפשוט ידיים!" - נשמעה הפקודה וכבר אני עומד כששתי ידי על כתפיו של שכני. כך נהגו לאחרונה הגרמנים לספור אותנו ביותר קלות.

[חטפנו] כמה מכות מימין ומשמאל על שאיננו עומדים מספיק ישר, נספרנו ו- "קדימה!" - אנו צועדים ליער, ארבעה בשורה. אני נמצא בשורה השנייה. עברנו במחנה הגרמני, במקום בו עבדתי עד אתמול במיון סמרטוטים והנה אנו נמצאים בשביל-יער חולי, מעבר לכל הגדרות. אני מרשה לעצמי להביט בשמים ובעצים הירוקים שמסביב וחושב: האם זוהי כבר הדרך לחופש?

על מחצית אחת של הקבוצה היה לנסר את העצים והמחצית השנייה נשאה אותם אל מסילת-הברזל שבמחנה, שם עבדה קבוצת יהודים גרמנים, "קומאנדו הגדר", בהגבהת הגדר שלאורך המסילה על מנת שנוסעים שחולפים על פני המקום לא יראו ולא יריחו את מחנה טרבלינקה 2. הקבוצה שניסרה את העצים קיבלה שלושה מסודים ומספר גרזנים. אני הולך כשמסור על שכמי וחש כאילו משהו מתעורר בקרבי. ארבעה-חמישה אוקראינים ואיש ס.ס. הם שומרינו ומלווינו. איש הס.ס. פרש הצידה ונותרנו רק אנו, היהודים והאוקראינים.

צעדנו כקילומטר מהמחנה ועצרנו ליד קרחת-יער. מיד הבחנתי בהבנה הקיימת בין העובדים היהודיים ובין השומרים האוקראינים. פרק הזמן בו עובדי-היער רעבו ואני סיפקתי לז'ליכובר בערבים משהו לאכול, עבר ונשכח. עתה אכלו כאן, ביער, לשובע. אוקראיני סובב בין העובדים ומתלחש. ספרים כסף. אחר כך הולך האוקראיני אל מעמקי היער וגם משם נשמעות התלחשויות. מרחוק, נדמה לי, אני רואה זוג אכרים משוחחים בין העצים, אחר כך נאני רואה] אכר נוסף. לבסוף חוזר האוקראיני ושני סלים כבדים בידיו. איתות. הגרמני בא. להחביא. הסלים נעלמים מתחת לערימת צותנה והפועלים עובדים במרץ. הגרמני עזב והנה שוב ניצבים הסלים גלויים והעובדים נוטלים את המזון שהזמינו.

ארוחה בטרבלינקה דומה תמיד לסעודת-מצווה [=צ"ל: סעודת-הבראה] שלאחר הלוויה. [הארוחה עוזרת] לחזק את הכוחות ובעיקר את הרוח ואם ניתן לצרף לה מעט יי"ש, הרי זה משובח. כבר נכחתי בסעודות שכאלה בטרבלינקה. לאחר שקט של יומיים-שלושה [במחנה] השתפר תאבונם של האנשים ובשובינו לבלוק, לפני השינה, החל בין העובדים סחר-חליפין עדי. "קח נקניק ותן לי סוכר; קח קקאו ותן לי סוכר ובשר-חזיר...". קוניאק, רום ויינות יקרים, סרדינים, אורז, שוקולד, פירות יבשים וצימוקים. אנשים ארזו בתרמיליהם ולקחו עימם לטרבלינקה את מיטב המזון שהיה ברשותם. אפילו בצרורותיהם של העניים ביותר אפשר היה למצוא לפחות פריט אחד שנשמר לעת-צרה. משעת זו הגיעה והם צריכים היו להתפשט עירומים, לא נתנו הם עוד את זעתם לחבילות שהביאו. רוב האנשים השליכו את מטלטליהם מיד עם הגיעם למחנה. סוכר ותה נמצאו בטרבלינקה יותר מאשר היום בגיטו-וארשה. ביער לא התנהל סחר-חליפין, אלא מסחר רגיל, אם כי גם כאן הבסיס לאותו מסחר היה ירושתם של ההדוגים. כל אחד מהפועלים היהודיים החזיק ברשותו כסף רב מאותו הכסף שהתגולל בכל פינות המחנה. איכרי-הסביבה ידעו זאת והבינו שאת המחירים שאפשר לגבות בעבור מוצריהם בטרבלינקה לא יוכלו לגבות בשום מקום אחר. נודע להם על העובדים ביער ועד מהרה נדברו עם האוקראינים, ששימשו מתווכים. כך החלו בכל קום למצוא את דרכם לטרבלינקה סלים עם להמניות לבנות, תרנגולות צלוינות, גבינה וחמאה, שמנת וכד'. הבחורים שילמו לאוקראיני והוא השיג את הסחורה תמורת רווח שהתבטא גם הוא במזון. האוקראינים התיידדו ודברו עם היהודים בדצון אך מפחד הגרמנים אכלו בנפרד. הם לא האיצו בנו בעבודה וכך גם אפשר היה לנות ביער, לנשום לרווחה ולשוחח.

אודות מה מדברים בטרבלינקה בשעת סעודת-הבראה, כאשר הרוח נושאת מעת לעת קולות צווחה מן המחנה, מן העבר ההוא בו שוכן אותו מבנה-מקלחות בהיר בתוך החורשה...

- "חברה, כיצד יוצאים מכאן?"

רוב הצעירים היו אדישים באופן יוצא-דופן לשאלה זו, כאילו באמת לא היה כל מוצא מפני המוות האורב כאן לכל אחד. היה עצוב לראות אנשים שלמדו לחיות, לא רק את היום והשעה, כי אם ממש את הרגע, תוך הדחקה מתחכמת של תודעת המוות הקרוב. אחרים ציפו ברצינות רבה לישועה שתבוא מהאוויר, מהשדה, או מסוף המלחמה הקרב ובא... מזהים היה לראות עד כמה הרצון לחיות הפך את האנשים לילדותיים בהשתעשעם בתקוות מצוצות מהאצבע. החיים בתנאים אולם המציאו הגרמנים בחכמתם הביאו אנשים צעירים וברואים להלך כמוכי-ירח, מבלי יכולת להחליט, או לעשות דבר...

- "ואולי נתנפל על האוקראינים ביער? נחטוף את האקדחים, אותם הם מניחים בצד לעיתים קרובות, נהרוג את השומרים ונצא עם הנשק ליער".

- "נניח שזה יצליח - לאן נברח אז? בווארשה ובכל ערו-השדה נערכות אקציות, היערות מוקפים, הפולנים נגדנו, אין מה לעשות."

נעשיתי מדוכדך. בשום אופן לא רציתי להשלים עם הרעיון שעלי למות. המחשבה שעלי לעשות משהו, שכל דגע [נשעובר] עלול להיות כבר מאוחר מידי, לא הניחה לי בכל שעות היום והלילה. חשבתי לעצמי: האמנם אני קרוץ מחומר שונה מכל היתר? במה הם משתטים? למה הם מחכים?

למרות השאלות הללו הסתבר שלא רק לי היו תכניות. ביום השלישי לעבודתי ביער נעלמו לפתע שלושה פועלים. השארפירד גילה את הדבר בשעת הצהריים ועורר מהומה. בראשו של הקאפו שלנו - שמו היה פויזנר - ניצנץ רעיון והוא אמר שהשניים נמצאים בבלוק-השינה [כנראה צ"ל - בלוק-החלשים = שלאף-בלאק]. הוא חשב ששם תמיד ימצא מלאי [אנושי] חלופי ואז הכל יבוא על מקומו בשלום. בינתיים יצאו מספר אוקראינים אל תוך היער לחפש את הנמלטים וכעבור שעה שבו עימם. הם נמצאו יושבים על עץ. כנראה כוונתם היתה להמתין שם עד הערב ואז להמשיך בבריחה אך למרבה הצער לא התמזל מזלם. הורו להם להתפשט וגזר-דינם בוצע מיד. השקר של פויזנר עלה לו ב- 25 מלקות לעיני כולם.

בתוכי המשיך להשמע הקול: אני חיוב, אני חיוב.

נהגנו לשוב מהעבודה בשעה חמש בערב. עדיין היה אור-יום מלא ולעיתים עוד נתקלנו בכל ההמולה. טראנספורטים הגיעו בזה אחר זה. קרונות ניצבו כשהם עדיין נעולים, במגרש הגדול עמדה קבוצת אנשים ובאזור המגודר, הפנימי, עסקו בהכנות לחיסול מחזור קודם של גברים נשים וילדים. במלקוניה המתונו רכבות לתורן להכנס לטרבלינקה.

הורו לנו להניח את המסורים והגרזנים ולעזור בעבודה; ליטול [מהנידונים למוות] נעלויים ובגדים, לשמור על התור, לשאת מתים ומעולפים אל הקברים, לרוץ הנה ושוב ולהצטרף לדיקוד-המתים הסוער.

ה- 6 בספטמבר כבר עבר; בווארשה החלה השתישה הגדולה ומספר הקרבנות עלה מיום ליום. היהודים החדשים שהגיעו ספרו לנו על מצוד היהודים בווארשה.

מפעל-המתים הענק בטרבלינקה פעל במלוא הקיטור. האוויר היה טעון בריחות ובקולות. ברדיוס של קילומטר[?] מסביב נישאה צחנת הגוויות הנרקבות והבשר החרוך. לאזני העובדים ביער הגיעו קולות הנשים והילדים שנשמעו כקולות של עופות או חזירים במשחטה. לפרקים נדמה היה לנו כי אנו שומעים קולות עבים יותר, של גברים, מעין יבבות הדומות לגעיות פדים במשחטה. אולי הסיבה למשמע הקולות היתה פתיחה מוקדמת מידי של דלת בית-המרחץ באמצע היער?

בתוך כל ההמולה לא שכחו אותנו. הרגמנים יודעים לארגן כל מלאכה בשלמות. כל אחד עושה את תפקידו במקומו. לעובדים אסור היה לנוח מתחושת הסכנה והפחד. לא חלף יום שלא נורו בו מספר צעירים בשעת העבודה ובכל עת נסקף איום הסלקציה בעיני העובדים.

אם לא היום- מחר. תורך הולך וקרב. בעת הארוחות והשיחות שניהלנו ביער הכרתי יהודי ווארשאי בשם ברלינר. ברלינר היה בערך בן 45 ושנים רבות חי בארגנטינה. הוא היה אזרח ארגנטינאי ושרת שם בצבא. סיפור השארותו בפולין, איבוד מעמדו כתושב-זר וגילגולו יחד עם אשתו ובתו לטרבלינקה היה ארוך מכדי לספרו [כאן].

משפחתו כבר לא היתה בין החיים; הם הלכו למקלחת בשבוע שעבר, מיד עם רדתם מהקרון. הוא עצמו, שהיה גבר יפה וחסון, זכה להבחר לעבודה וביצוע גזר דינו נדחה נדחה בשבוע-שבועיים ואולי שלושה. ברלינר היה אדם נחמד מאוד וחבר טוב. בכל הזדמנות הוא נהג לחלוק עם אחרים באוכל, בסיגריה ובמים. באם יכול היה לעזור למישהו, מיד רץ לעשות זאת. לכן הוא היה כה מוכר ואהוב.

בשיחות שנסבו על אודות בריחה נקט ברלינר עמדה של יודע-דבר: "לכך, או כך נהרג; אך דבר אחד הייתי רוצה: נקמה". התכנית להתנפל על האוקראינים דווקא נראתה לו, אך מאחר שרוב העובדים האחרים התנגדו ולא הגיעו לידי תמימות-דעים, לא יצא הדבר אל הפועל.

בעברינו את השטח הלא מגודר, בדרך אל היער, הבחנתי מרחוק באכרים המעבדים את אדמתם. הבטתי בהם ואש-הקנאה אכלה את ליבי. הם בני-אדם וגם אני בן-אדם. הם חפשיים ואני תחת משמר. יפים הם השמים והעצים אך בשבילי העולם צר מידי. בלכתי לעבודה באחד הימים נוכחתי לדעת שאיש אינו חפשי תחת שלטון הרגמנים, אפילו לא הפולנים. נתקלנו אז ביער בקבוצה של כ-60 פולנים מובלים בידיים מורמות, כעדר בהמות, תחת משמר של ז'דרמים חמושים ברובים ובאלות. הפולנים, שביניהם היו גם נשים, נראו אנשי-אינטליגנציה, שנתפסו, כנראה כתוצאה מהלשנה. בעבדם לידינו החלפנו איתם מבטים כמעין הצדעה אחרונה של יהודים נדונים למוות לפולנים נדונים למוות. כשחזרנו בערב למחנה נודע לנו שהפולנים נורו בשדה-המתים שלנו, על-שפת הקברים הפתוחים...

בשעות הערב המוקדמות, תוך כדי חזרה למחנה, נעשינו מדוכדכים יותר ויותר. האם עוד נזכה לישון את הלילה?, האם בבוקר נפקח את עינינו בזמן ונמצא את עצמינו עוד בין החיים? אני הייתי עצבני יותר מהאחרים, שכן אני נמצאתי בטרבלינקה כבר למעלה משבועיים וכל העת חשתי שבקרוב יגיע תורי.

הנה אנו כבר ליד עמדת-המשמר והשער נסגר מאחרינו. ביער חשנו קצת יותר חפשיים. שם לא צפינו כל כך בנבלים. משעוברים בשער חשים מיד כיצד כל העולם חרב, [אנו] נמצאים שוב במפעל-המוות טרבלינקה.

הגיע יום ה- 11 בספטמבר. היום, כבכל יום, קנינו מהאכרים מוצרי-מזון. האוקראיני הביא עימו שני סלים מלאים והכל חולק בין הפועלים לפי ההזמנות. חלק מהצעירים נהגו לקנות יו"ש. היום גם בדלינר קנה בקבוק. כששבנו למחנה, בסביבות השעה שש בערב, חשנו עינינו למראה תנועה חריגה על מגרש המיסדהים.

היתה זו הסלקציה לה ציפינו בחרדה. קבוצות העובדים הוצבו בשורות, כבכל יום, אך תהליך הספירה והבדיקה של השארפירר נעשה באופן שונה. הפועלים ניצבו מוכנים לכל תפקיד ולכל השפלה, אך התליין כבר לא היה זקוק להם. הם היו כבר משומשים וחסרי-ערך, כל חייהם לא היו שווים עוד פרוטה, הם היו - אשפה.

- "חברה, אנו בפנים, אנו גמורים, אוי לנו". ליברי נצבט בקרבי: מדוע כל כך התמהמהתי, מדוע חכחתי כה הרבה בדעתי והנה עתה כבר מאוחר מידי. "אלהים, אלהי - התפללתי בליברי - חלצני שלם עוד פעם אחת מהיורה [נהרותחת] ואז איני מחכה אפילו יום אחד נוסף".

כל הקבוצה שלנו ניסתה לחמוק איך שהוא אל תוך הבלוק, להעלים מן העין, אך ללא הועיל. האדמה סרבה לפעור את פיה ומסתור אחר לא היה בנמצא. "קדימה צעד! להצטרף!" - האיצו בנו - והנה גם אנו ניצגים כבר ככבשים העומדים להטרף בפי הזאב הפראי. כמה מאות גברים יהודיים, צעירים ובריאים, עמדו כנועים כילדים בשעה ששני גרמנים ומספר אוקראינים, נחושים ועזי-פנים, עשו בנו ככל העולה על רוחם - הנף-אצבע לעברו של אחד, הנף-אצבע לעברו של אחר. בני-בליעל ריקנים וחבורת שקצים מפונקים היו אדוני החיים והמוות. בקריוצת-עין הם גרמו למותו של אדם, לאבדן עולמו ונשמתו.

אנו לא ידענו אפילו היכן צפויה הסכנה, היכן אורב המוות. השארפירר הצביע באלתו - זה לוימן, זה לשמאל. אני הוצבתי בצד שמאל, עם הנדונים להלקח למקלחת.

תחושת הפחד כבלה את ידיו ורגליו של כל אחד. עמדנו מאובנים ואף כמו שכבר לא נותר להם מה להפסיד נותרנו כנועים וצויתנים, רועדים מחרונם של התליונים, כאילו בבעלותו של אדם חיום כפולים וכאילו יכול התליון להזיק מעבר להרג. האם היה הבדל גדול אם נמות עתה מכדור בעורף, או בתוך מספר דקות מן האדים החמים.

מי ינקום מידם את אותם חיום קטועים? - צעק משהו בתוכי. מדוע אין הם חוששים מאיתנו, הרוצחים החצופים? כיצד עלה בידם לערפל את חושינו, כך שאפילו צעקה אחת [לא נשמעה], תנועה אחת של מחאה [לא נראתה] [נואף לא] אקט אחד של התנגדות, שידמה לנשיכת חתול לפני שמטביעים אותו.

לא, לא. לא כולם פחדנים בינינו. מה כאן קרה, מה כאן קרה?  
עמדתי ליד ברלינר ולא הבחנתי בדבר; לא ראיתי איך ומתי הוא שלף סכין.  
הבטתי בו רק בשעה שהוא זינק מתוך השורה ותקע בכל כוחו את הסכין בגבו של  
השארפירד שערך את הסלקציה.  
הגרמני פלט אבהה ונעשה חיזור. שני גברים נגשו אליך ונשאו אותו מעולף  
מן המקום.  
קשה לתאר את המהומה שפרצה. היהודים, הגרמנים והאוקראינים נעשו  
מבולבלים.  
"מה קרה? מה קרה?" - נשמעו קולות מבוהלים של אנשי ס.ס. הם שלפו את  
נשקם ולא ידעו לאיזה כיוון לירות, על מי להתנפל, ומפני מי להתגונן. היה  
זה ממש מרומם-נפש לראותם אובדי-עצות.  
ברלינר לא ניסה לברוח, או להסתתר. הוא נותר על מקומו קר-רוח ושקט,  
חיוך מוזר על שפתיו כששתי ידיו פותח את שולי שכמיותו ומגלות את חזהו.  
- "בבקשה - הוא אמר - אינני פוחד. אתם יכולים להרוג אותי".  
מותו היה נורא. איני יודע מאין נמצאו במקום המעדרים בהם התנפלו עליו  
אנשי הס.ס. והאוקראינים, ואשר באמצעותם הם צוו להרוג אותו. כעבור מספר  
דקות הוא שכב כבר על האדמה, פניו מושחתים ומפיו פורץ דם רב. איש הס.ס.  
שנדקר בידי ברלינר, שארפירד מאקט ביהלר, היה אולי הישר ביותר - אם אפשר  
להתבטא כך - מבין הגרמנים של טרבלינקה.  
במעשהו קיים ברלינר את הכתוב: "טוב שבגויים הרוג".  
ביהלר מת מפצעיו כעבור מספר ימים. אני כבר לא הייתי אז במחנה.  
שני יהודים נוספים נפלו אז, תחת מהלומות המעדרים, יחד עם ברלינר.  
מתוך ערפול-חושים היכו אנשי הס.ס. והאוקראינים לכל הכיוונים. הם רדפו  
אחרי אסירים באלות מונפות עד לגדרות-התיל והפילו אותן.  
אנו, הנדונים למוות, הצינו לנצל את המהומה ולהתערב ביתר, אך הללו  
חששו לקבל אותנו. משרבתה ההמולה החלו כולם לדוך ונוצרה פקעת-אנושית  
גדולה, בדומה לעדר בהמות בשעת שריפה. הרס"ן צועק על אנשיו מדוע הם ישבו  
בצד ומיד מתחיל להכות בשוט על פניו של הקאפו, המהנדס גאלווסקי. "לאלקה"  
החל לתנוק את סגן הקאפו, יהודי מפראג. כששני הגרמנים נרגעו קצת, הם  
החליטו, כנראה, לנהוג בינתיים ב"עדינות". הרס"ן הורה ל"לאלקה" לירות  
בעשרה איש. הוא מילא את הפקודה ברצון ויחד עם עוד מישהו נטל את הקרבנות,  
העמידם בשורה, התעמר בהם קצת וירה. הוא ירה בראשון, בשלישי, בחמישי והשני  
ירה בשני, ברביעי, בששי וכך הלאה.  
אני עמדתי והגורל דצה שמימיני ומשמאלי ילקחו אנשים. אני נותרתי.  
התכנית לקחת אותנו למקלחת נדחתה בינתיים. שאלנו את עצמינו מה יהיה הלאה.  
"לאלקה" נשא דרשה ואמר שהדבר יעלה לנו ביוקר. הערב לא קיבלנו ארוחה.  
עוד ליל-הוצאה להורג. "קדיש", דברי-מוסה וכו'. בבוקר אין מסדר. השעה  
שש, שבע, שבע וחצי. בשבע וחצי הוצאו כולם מהבלוקים והחלה סלקציה חדשה.  
הפעם לקחו רק 60 איש. כנראה התלוינים הקטינו את המספר מטעמי בטחון.

עמדתי נדהם - בשורה לשמאלי עמד ז'ליכובר. המתאגרף-הרוצח הצביע על שכני משמאל ועל שכני מימין. מיד הפכו השישים לקבוצה [בפני עצמה] ואני נותרתי לעמוד מבלי לדעת מה נעשה איתי. האם בוחרים את האנשים כדי להשאירם בחיים, או האם הם נבחרים להוצאה להורג? היו כבר מקרים כאלה ומקרים כאלה. האם עלי להצטרף לקבוצתו של ז'ליכובר? בסופו ל דבר לא זזתי ממקומי ועד היום אינני מבין מדוע. היתה זו תחושת התאבנות, או אינסטינקט פנימי שאמר לי לא לזוז. אני נותרתי בחיים וז'ליכובר, יחד עם האחרים, מצאו בתוך עשרים דקות את מותם.

גם ברלינר מת. גופו הושלך אל תוך אחד מקברי-האחים שבפאתי שדה-המתים. מותו של ברלינר לא היה מוות של עכבר שנתפס במלכודת, או של טלה שנשחט לצורך בשרו, או צמרו, לצורך מספר סמרטוטים ושן-זהב. ברלינר מת חצי יממה לפני ז'ליכובר, אך מותו היה מות-גיבורים. הוא הזכיר לתליונים שיגיע יום שבו יגמלו להם על מעשיהם, שבבוא היום יתבע דין וחשבון מפורט על הרצח והשוד [שבצערו] ואז לא יהיו עוד שווים חיהם יותר מחיי קרבנותיהם הנחותים ביותר - מחיי הקבצנים והאביונים היהודיים אותם הם טאטאו מהחובות הגיטאות.

הרוצחים-התליונים חשו בזאת. אי-שם בקרבם מקנן כבר הפחד הגדול כגודל פשעם. הם נרעדו מידיהם של היהודים. אחרי התנקשותו של ברלינר היותו בטרבלינקה עוד יממה שלימה וראיתי יהודים עוברים ליד גרמנים בידיים מורמות. הם פקדו: "יודים למעלה!" ובעבורם ליד יהודי הסתכלו בידינו.

הם החלו לחשוש ממעשים שעלולים להתבצע ושיתבצעו בידי יהודים. הלילה בבלוק. ליל הוצאה-להורג, ללא אוויר, ללא ארוחת-ערב. השעה חמש בבוקר, חמש וחצי, שבע וחצי. אין מפקד. וודאי אנו הולכים למקלחת. בינתיים קוראים להתיוצב בחמישיות. סלקציה. שלוש בעצמן. אל תלך עוד. קוראים בשמות היחידות. גם בשמו של "קומאנדו-יער". [שני משפטים לא ברורים] החלטתי שכשיחשיך אפרוש מקבוצתי. היותי חסה-מנוחה עד השעה ארבע. קולות הרצח [מהמחנה] נמשכו היום כרגיל. שמחתי על שאני יכול להסתתר מהם כאן.

בערך בשעה ארבע נודע לנו כי הגיעו קרונות להובלת סמרטוטים. מיד רציתי לרוץ ולנסות את מזלי, אך למרבה הצער הדבר לא היה תלוי בי. עבדנו עד השעה שבע ואני הייתי חסר-טבלנות. בדרך חזרה צעדתי מאוד עצבני בחשבי על בריחה.

ליד מסילת-הברזל פגשתי מכר חדש - ועקב ליכטנשטרן מארגון "התחיה". הוא בכה לפני שהוא רעב. רצתי לסמרטוטים והבאתי לו לחם ודבש. הגרמנים הורו לנו להצטרף ולעזור בהטענת הסמרטוטים. רוב הקרונות כבר היו מלאים ואני הצטערתי על שלא הובאתי לכאן מהיער. עכשיו כבר מאוחר מידי. הגרמנים מאיצים ומכים באלותיהם. הם מורים להכין את הסמרטוטים לאורך המסילה. מאוחר יותר מגיעים 12 קרונות חדשים. עברתי בין הקרונות לחפש מקום ופגשתי בקאפו; בקשתי ממנו שיציל אותי ויתיר לי להכנס [לקרון]. הוא סרב בתוקף. אני רואה שחבל על הזמן. נדברתי עם ליכטנשטרן. היו לו 600 דולר וכסף פולני, אך בסופו של דבר הוא התחרט ונעלם. דאגתי לעצמי לבקבוק מים. כסף לא עניין

אותי. לקחתי רק מעט בטבע-זר. ראיתי מזוודה קטנה מלאה כסף וחפצי-ערך. יכלתי לכסות אותה בשמיכה ולקחת אן לא רציתי.

גם הרשקוביץ, אב ובנו, רוצים לנסוע והם עוזרים. מעט מאוחר יותר נראיתי שמישהו השליך פנימה מעיל. היה זה המעיל שלי. פרשתי זאת כסימן טוב. בחושך תפסתי [מעיל] אחר, ארוך, חסידו. איתנו בקרון ישנו עוד אדם רביעי. את האחרון כיסו הנותרים [?] אנו ממתינים בקוצר-רוח לתזוזתה של הרכבת. ואולי, חלילה, היא תסע רק בבוקר? כעבור 15 דקות נערכה בקורת של גרמני, שעברה בשלום. הרכבת זוה. נוסעים. עברנו את התחנה הראשונה במרחק של כשני ק"מ; רצינו לקפוץ אך שמענו קולות של אוקראינים. החלטנו לחכות עוד שלושה ק"מ. קופצים. נדברנו שהאחרון ממתין לאחרים. קפצנו רק שלושה. עד היום איני יודע מה עלה בגורלו של הרביעי. אולי הוא נחנק.

השעה אחת בלילה. התחושה הראשונה - משוחררים מטרבלניקה. האחרים מגיעים. לאן פונים? אני מוביל שמאלה, לווארשה. הולכים מספר ק"מ דרך גנים... פחד... פונים ימינה. עד הבוקר. בסביבות השעה שש בבוקר אנו בכפר, 12 ק"מ מקוסוב. אנו דופקים בדלת ומציעים 300 זלי בכדי להכנס, לאכול ולישון. האכר אינו מסכים ומציע לנו לעזוב, כי זהו אזור-גבול וישנם משמרות של גרמנים. אנו דופקים בדלתו של אחר, אותה תשובה. אני מציע לעזוב את הכפר להמתין בשיחים עד הערב ואז להמשיך. כך אנו עושים. אנו קונים לחם מאכרות בעבור 20 זלי לכפר. בשעות היום בא אלינו אכר נוסף ואומר כי הוא מוכן לקבל אותנו, אך עליו לדבר קודם עם אשתו. הרשקוביץ נותן לו שני. אחרי זמן מה הוא חוזר עם עוד משהו. מוכן לקחת [אותנו] כבודדים. אני הראשון... 5000 זלי ועוד חפצי-ערך, שני. ביקשתי שיאמרו לי היכן אני אך הם סרבו. הנה אני נותר לבד. מאושר או אומלל. [אחר כך] לא מצאתי איש בשיחים.

שמים יפים, עולם רחב, אך עלי הוא צר. אני אוסף את כוחותי, נזכר במילה "נקמה" וממשיך לצעוד. שוב כפר. אני ניגש לבקתה, רוצה לקנות לחם אך הם לא מוכנים למכור. אני ניגש לבאר ומרווה את צמאוני. שוב שדה. לקראת ערב אני פוגש אכר הרובץ עם סוסיו בדשא. בעבור 2000 זלי [הוא מוכן לארח אותי]. לשאלתו מהיכן אני השבתי כי גורשתי מינדז'ייב. אלמלא הפחד מהגרמנים, אמר לי, היה מוביל אותי חיצום, אך הסיכון גדול מידי. הוא רכב על הסוס ואני רץ אחריהם. הוא פוקד עלי להשאיר בחוץ כדי שמשפחתו הגדולה לא תדע. משירד הליל ובני ביתו שכבו לישון, הוא קיים את הבטחתו והובילני אל האורווה, סידר לי מצע של קש והביא לי לחם וחלב. בסביבות השעה שלוש הוא מעיר אותי כדי לנסוע לסטצ'ין [צ"ל - סטוצ'ק]. כששמעתי שצריך לנסוע דרך טרבלניקה, סרבתי. אולם לא היתה ברירה. נסענו דרך הכפר טרבלניקה, לא היה שם כל זכר למפעל-הרצח, סתם כפר ככל הכפרים.

הגענו לסטוצ'ק בבוקרו של יום-שוק. חיים נורמאליים, יהודים סוחרים. כשנודע להם שהגיע יהודי מטרבלניקה החלו להביא אלי תמונות ולשאל אם לא פגשתי במקרה מי מקרוביהם. בעירה היו עוד מספר יהודים מטרבלניקה. שאלתי אותם מה עושים עתה והם השיבו שאין טעם למהר להגיע לווארשה, שכך המצב שם גרוע. שני אנשים ברחו משם וספרו כי הגישו סגור ומסוגר. שוטר פולני סיפר

להם, תמורת 50 ז'ל, כי שרת בגיטו וכי באותו יום נהרגו בשעת הסלקציה 800 איש. הניצולים עלו לרכבת כנוצרים ושבו לסטוצ'ק. שכרתי לעצמי מיטה בביתה של פריידה-דבורה, בתו של קצב. היא נהגה בי יפה מאוד. ביקשה עבור כל דבר מחיר מופקע. היה כדאי קצת להתעכב על העיירה הזאת ולספר על הצרות שהסבו הוודנראט והמשטרה ליהודיה, מפחד הבורחים מטרבלינקה, שעלולים היו להביא גם לגרושם הם. הייתי מאוד צמא אך המים שם לא היו ראויים לשתיה. בשבת הזמין אותי יהודי לבית-הכנסת לברך ברכת "הגומל". יהודי המקום דצו דווקא להתקרב אל הנמלטים מטרבלינקה מתוך הידיעה שברשותם כסף רב. על כל דבר דרשו תשלום גבוה פי עשר.

מזי פעם נהג להגיע לעיירה ז'נדרם מהמחוז ולהרוג מספר יהודים. כינויו - "הראש השחור". הפחד בעיירה גדול ולמרות זאת הם מאמינים לדברי-השטות, שמפקד טרבלינקה הבטיח ליהודי סטוצ'ק שלא יאונה להם דע משום שבנו את המחנה. אני מוכיח את יהודי העיירה על כך שלא דאגו לדווח לקהילת וארשה מה משמעותה של טרבלינקה. חלק אומרים שכן כתבו מכתבים. האוכלוסיה רוצה לצבור רווחים מטרבלינקה. קונים משם הכל: זהב, נדירות.

אני רוצה לעזוב את העיירה בהקדם האפשרי. בכל פעם ישנן שמועות על חיסול ואיני רוצה להסתכן. אנשים לא רוצים לחשוב על כך אך אני איני רוצה להשתטות. בערב יום-כיפור אני שומע צעקות מרחוק. אני מתקרב ורואה ברחוב היהודים נוצרי מכה יהודי. אנשים נבהלו ולא יצאו לבית-הכנסת לתפילת כל-נדרי. משנרגע הרחוב החלו לצאת מכל הכיוונים לעבר בית-הכנסת. בחזרה האוויר כל כך צלול שאין חשק להכנס למיטה עם הפרעושים. אני עומד ומשוחח עם ז"ר האלפרן מלמברג ועם הניק כיצד ניתן לברוח. לפתע אנו שומעים צעדים, מישהו פותח את הדלת - ראש הכבאים קורא לשומר להזדהות. אנו פוטים את עצמינו ב- 50 ז'ל. הדבר מצא חן בעיניו. הוא תפס ברחוב בחור צעיר ודרש שיגלה לו היכן הבורחים מטרבלינקה. הבחור גילה לו וזה ניצל את ההזדמנות כדי לסחוט מאיתנו כספים. אני חולם על נסיעה לווארשה אך עדיין חושש, ממתין עד לאחר החג. ביום-כיפור בשעת התפילה התחוללה מהומה - "הראש השחור" הגיע. כל היהודים ברחו מן התפילה.

ביום המחרת בסביבות השעה עשר - אחת עשרה שוב מהומה. ונגרוב מכותרת. מנסים להתקשר טלפונית אך הקשר נותק. מאוחר יותר הפניקה בשיאה. כולם רצים. אני רץ עם עוד בחור מקומי. אנו רוצים להגיע לאוסטרוביץ, כי משם אפשר לנסוע לווארשה. בדרך אנו פוגשים בנוצרי שמספר כי בעקבות מותו של ז'נדרם, כנראה בידי פרטיוזנים מיערות סודובנה, [עורכים עתה הגרמנים] פשיטות רבות באזור. לא פעם חשבת להצטרף אליהם אך שמעתי שאינם מקבלים יהודים.

יער

בלילה הראשון ישנתי עם החסיד עד ארבע ואז שמעתי יריות וצעקות. הבנתי שהאקציה החלה ונכנסתי אל עומק היער. בתוך זמן קצר הבחנו בקבוצות אנשים,

בעיקר צעירים, שנמלטו מהעיירה. נשמעו צעקות וקולות בכי. ילדים שאיבדו את הוריהם בהמולה רצו הנה ושוב וקראו "מאמא!"

הצטרף אלינו שותף שלישי. היה זה נער וארשאי שעבד כרועה אצל אכר. הוא היה חבר הקיבוץ ברח' דז'לנה. באותו יום הלכנו יחד. בעברינו ביער פגשנו רועים ומהם קנינו מזון: חלב, לחם ותפוחי-אדמה. הרועים לקחו מאיתנו מחירים גבוהים במיוחד. הבערנו אש וצלינו את תפוחי-האדמה, שהיוו את מזונינו באותו יום. בהביטינו מבעד לשיחים לעבר הדרך המובילה לתחנת-הרכבת סדובנה, ראינו כיצד מובילים שם קבוצות-יהודים, כנראה לתחנה ומשם לטרבלינקה. היהודים צעדו בשורות של ארבע, כבולים בידיהם זה לזה.

הצעקות ביער לא פסקו. כל העת שמענו קולות-ילדים, שחיפשו את הוריהם. כך חלף לו היום. המתנו לערב, לשובם של האכרים מהשדות ואז יצאנו לשדה המרעה, בו היו עדימות-חציר. התחפרנו בתוכן וישנו עד השעה ארבע בבוקר. בדעתי היה ללכת לתחנת-הרכבת של אוסטרובק במטרה להתקרב יותר לווארשה. שותפינו השלישי, החלונץ, טען שמוטב יהיה להמתין ביער עד תום האקציה ואז לשוב לעיירה. אני סרבת להצעה ונפרדנו. החלונץ נשאר במקום ואני, יחד עם החסיד הלכנו לכיוון התחנה. צעדנו דרך שדות וכדי-דשא. בדרך נתקלנו בנחל; חלצנו את נעלינו וחצינו אותו. קשה יותר היה לחצות כביש עליו התנהלה תנועה כבדה. החלטנו לשכב לצד-הכביש ולהמתין לרגע שקט בו נוכל לחצות. התנהגותו של חברי, החסיד, מאוד הרגיזה אותי; במקום להשיג שגרמני לא מתקרב אלינו הוא התפלל כל הזמן ודבר לא ענין אותו.

לאחר שחצינו את הכביש פנינו לבקתה אחת כדי לקנות לחם. האכר לא מכר לנו. ניגשנו לבקתה אחרת וגם שם סרבו. ניסיתי למכור משהו אך הם השיבו כי אין לחם ובמקום היו מוכנים לתת לנו תפוחי-אדמה. לא רציתי לקחתם והמשכנו בדרך לאוסטרובק. בדרך פגשנו נוצרי הגון והוא סיפר לנו את קורות האקציה בסטוצ'ק. יהודים רבים נהרגו במקום ואת היתר הובילו לתחנת-הרכבת בסדובנה ומשם לטרבלינקה. [נעוד] הוא אמר שאל לנו ללכת בדרך-המלך, כי אם רק דרך שדות. קודם לכן שוחחנו עם אשה נוצריה והיא אמרה כי אין לנו לאן לברוח; כל יהודי-האזור גורשו ו[גם] אותנו בוודאי ינהרגו הגרמנים.

אנו ממשיכים ללכת ומגיעים ליער סבוך. לפתע אני מבחין במשהו שזז בתוך היער. אנו מתקרבים ורואים קבוצה של עשרה איש, מיהודי סטוצ'ק ואתם גם מספר מנמלטי טרבלינקה. הם שאלו אותנו אודות הנעשה בסטוצ'ק ומאחר שידיעותינו היו רבות משלהם, תארנו בפניהם את הגרוש מהעיירה.

השעה היתה בערך שבע בבוקר. נשארנו לשבת יחד עם הסטוצ'קאים. היינו רעבים מאוד והם נתנו לנו מהאספקה, שעלה בידם לקנות. הם שילמו [בעבור האוכל] 800 זל' מפני שהאכרים נהגו, כרגיל, לדרוש מחירים מופקעים מנמלטים. נותרנו לשכב בחורש. היה שקט מאוד. למרות הצמא פחדנו לצאת לחפש מים. בסביבות השעה שש בערב הבחנו בנוצרי שעבר במקום ומיד אחר כך החל מישהו להשליך אבנים לעברינו. קפצנו מתוך בהלה, שכן חששנו מפני פשיטות של גרמנים ביערות ומפולנים המסיעים בגילוי יהודים מסתתרים. החלטנו להמתין לחשכה

ולעזוב את המקום. הלילה ירד ואז יצאנו ליער אחר. בין הסטוצ'קאים נמצאו כאלה שהכירו היטב את האזור.

אנו צועדים בודדים בטור, בזהירות ובחדדה, שאיש לא יבחין בנו. היה שקט מאוד. שלות היער נראתה כזרה לנוכח קבוצת הנדונים-למות חסרי-הבית התועים והמבוהלים. הנה אנו כבר ביער האחר. נדחקנו לאחד מקצותיו ושכבנו לישון. היתה זו תקופת החגים, לקראת סוף ספטמבר, בעת שהלילות נעשים קרים. לא היה לנו מה לשים תחתינו, או במה להתכסות ולא הצלחנו להרדם מפני הקור. נמצאו כבר בינינו מספר אנשים מיואשים לגמרי; "יהודים - הם אמרו - אין מוצא. העולם קטן מידי עבורינו. דבר לא יעזור וכולנו נמות". שניים מאיתנו יצאו לחפש אספקה ובסביבות השעה אחת שבו עם 12 ק"ג לחם, מעט אגסים ומספר בקבוקי-מים. בעבור כל זאת הם שילמו כמה מאות זלוטי.

סוף-סוף עבר הלילה. היונו קצת יותר רעננים ומעודדים. כשנעשה חם יותר נרדמנו וישנו עד הצהריים. בסביבות השעה שתיים-עשרה הופיעו יהודים חדשים. הם סיפרו שביעדות נערכות פשיטות ומספר אנשים נמצאו ונורו. כך שכבנו בחדדה עד הערב. החלטנו להכין לעצמינו מחבוא. שאלנו מעוזר מהנוצרי שמכר לנו אוכל וחפרנו שני בורות בעומק וברוחב של מטר וחצי ובאוך שני מטרים. כל בור היה מיועד לששה איש. עמלנו קשה ודאגנו לא להותיר עקבות. באמצעות מעילים ומטפחות נשאנו את האדמה החפורה למקום מרוחק. כדי להסוות את הבורות כיסינו אותם בענפים ירוקים ופיסות אדמה מכוסות עשב אותן חתכנו בעזרת סכינים שנמצאו בידי הסטוצ'קאים. הותרנו במכסה פתח לכניסה וליציאה וגם אותו הסתרנו בעץ. העבודה הקשה יחד עם חוסר המזון והשינה התיש את כוחינו ומאוחר בלילה שכבנו לישון. חלק נכנסו כבר אל הבורות. מרוב עיפות נשכח הקור וכך ישנו עד הבוקר.

כשכולם התיגעו בהכנת הבורות שאלתי את החסיד שלי: "מדוע אין עושה דבר?" והוא השיב שאצלו שבת היום והוא אינו עובד. היה זה ליל שבת.

בקצה-היער הזה, עם הבורות, שהינו מספר ימים. החיים כאן היו משעממים ומעיפים. לא היה במה להתרחץ ונעשינו מוזנחים ומלוכלכים. אלו, שלא מצאו לעצמם תעסוקה ישבו בשמש ופלו כינים. למזלנו לא הזדקקנו לבורות. הימים והלילות עברו בשקט ורק המתח הפנימי שבתוכנו התעורר מידי פעם למשמע רשרוש של ציפור, או סבאי בין הענפים. בכל לילה יצאו שני אנשים להביא אספקה ובמקביל החל לאזור הכסף מכיסי האנשים.

נותרנו במקום עד אשר פולנו אחד גילה את המחבוא. בוקר אחד הופיע לפנינו שייגץ צעיר ובמתק-שפתיים ביקש שלא נפחד ממנו. בעבור כמה עשרות זלוטי ביקשנו ממנו שיביא לחם ומים והוא הבטיח לעשות כן. בעבור שעה הוא חזר עם דלי מים ואת הלחם הבטיח להביא מאוחר יותר, לאחר שיהיה בעיר. העיר היתה סטוצ'ק.

אני ועוד אחד שנמלט מטרבליונקה שאלנו את הצעיר כיצד מגיעים לווארשה. החיים כאן הציקו לנו די והחלטנו להגיע לווארשה בכל מחיר. הצעיר מיד הסכים לעזור לנו - בלילה הוא יקח אותנו לביתו, יקנה לנו כרטיסים וישלח אותנו לווארשה.

לאחר שעזב אותנו החלו להופיע נוצרים אחרים ובהם גם האכר, קלימק, ממנו קנינו את האוכל. עד אז אפילו הוא לא היה אצלינו ולא ידע היכן אנו שוהים. נוכחנו לדעת שמסתורינו התגלה ואין בו עוד ערך. התיעצנו והחלטנו שלא להשאיר עוד בחבורה אלא להפרד וכל אחד יחפש הצלה לעצמו. החלטתי להפרד מהחסיד שלי (הוא ברח עירום דרך גדר-התיל המובילה לתאי-הגאזים, גופו היה מלא פצעים ובידיו לא נמצאה פרוטה). ברצון עזרתי לו מבחינה חמרית, אך בשל שגיונותיו הוא נמאס עלי והחלטתי לבחור בחבר אחר. שאלתי אותו כמה דרוש לו להוצאותיו והוא השיב - ארבעה זל'. נתתי לו עשרה ונפרדנו. שמו היה וינר. חברי החדש נקרא אנשל מנדז'יצקי. הוא היה חברהמן ובעל פה גדול. הוא מצא חן בעיני יותר מאשר החסיד והחלטנו להשאיר יחד. גם הוא נמלט עירום מטרבלינקה ואני לקחתי על עצמי לממן את נסיעתו. כדי להשיג כסף לנסיעה הצעתי לאכר, קלימק, לקנות ממני שעון-זהב. הסכמנו על 500 זל' ו- 5 ק"ג תילס, אותם רציתי לקחת לדרך על מנת להדאות כמברייח. הלכתי עם קלימק להביא את התירס כדי להיות מוכן בשעה שהבחנו יבוא לקחתנו.

בסביבות השעה ארבע אני חוזר מקלימק ושומע צעקות מהיער. אני מזהה את קולן של מנדז'יצקי. עד שהתקרבתי נעשה שקט. לא רחוק מהמחבוא פגשתי את מנדז'יצקי מבולבל לגמרי. שדדו אותו. מטיבנו, השייגץ, חזר עם עוד שותף ויחד שדדו מחברי 200 זל'. יהודים אחרים נמלטו ומזלי היה שהגעתי חמש דקות מאוחר יותר. חברי היה מיואש וביקש מאיתנו עזרה. אני ואחרים נתנו לו 50 זל' בכדי לכסות את הנזק. כפי שהבנתי מאוחר יותר עוד נמצא ברשותו כסף מוסתר. היה זה שיפוס נצלן מהעולם-התחתון של וארשה, שכל מטרתו היתה לנצל אותי.

לאחר הסיפור עם השייגץ שבנו לקלימק כדי לישון אצלו. מאחר שהוא דרש מאה זל' לאיש הסתפקנו רק בארוחת-ערב והלכנו לישון בשיחים שהראה לנו הסחטן בלוקחו 20 זל' עבור שמיכה ישנה ששאלנו ממנו.

בבוקר עברנו לשהות בשיחים אחרים ולהמתין שם במשך היום עד אשר יודמן לנו לצאת לוארשה. בסביבות השעה עשר בבוקר הגיע קלימק. ביקשנו ממנו שיסיענו לתחנת-הרכבת והוא הסכים תמורת 500 זל' לאיש ובתוספת 100 זל' לקניית הכרטיסים. בשל המחסור בכסף הוא ניסה בכלל להניא אותנו מלנסוע לוארשה בטענה שהנסיעה מסוכנת וכבר נודו במהלכה מספר אנשים. בכל מקום נערכות פשיטות לתפיסת יהודים. לא רציתי לוותר על הנסיעה לוארשה, אך בשל חילוקי-הדעות עם קלימק נותרנו עוד לשבת בשיחים.

בערך באחת בלילה [צ"ל בצהריים] ראיתי נוצריה מבוגרת. שותפי לא נתן לי לזוז ממקומי, אך ליבי כאילו אמר שעלי לתפוס אותה, אולי תהיה היא השליחה הטובה. כך החלטתי ורצתי לעברה.

בהתקרבי אליה ראיתי לפני סבר-פנים נעים ועינים טובות. סיפרתי לה מי אנו ומה אנו רוצים ונדהמתי כשהאשה אמרה לנו להצטרף אליה מיד. היא לא שאלה דבר אודות התשלום ומשהצעתי לה 50 זל' היא אמרה שבעבור מעשה כזה אין היא מעוניינת בכסף. היתה זו הפעם הראשונה מאז ברחתי מטרבלינקה, שמישהו - יהודי או נוצרי - נאות לעזור לי מבלי לחשוב על רווח כספי. קראתי

למנדז'יצקי והתחלנו לצעוד בדרך לכפר, כשהאשה מובילה. קלימק גד בכפר מאלא ויילגא והאשה, מספר ק"מ משם, בוויילקי ויילגה, שהיה מרוחק שלושה ק"מ בלבד מתחנת אוסטרובק.

תוך שאנו הולכים מופיע מאחורינו מישהו על אופניים. מיד הסתתרנו בצד הדרך. רוכב האופניים היה זקן-הכפר ויילגה. האכרה שלנו ניהלה איתו שיחה במשך כחצי שעה ואנו חיכינו בחוסר סבלנות לסיומה. לבסוף הם נפרדו. זקן-הכפר נסע קדימה ואנו המשכנו בדרכינו. בהמשך הדרך נתקלנו גם במכונית עם גרמנים. שוב הסתתרנו בשולי הדרך. את יתרת הדרך לויילגה עברנו בשלום. ביתה של האכרה היה אחד הראשונים. היא הלכה קדימה וציוותה עלינו לבוא אחריה באיחור-מה. כך עשינו, נכנסנו לחצר ונשכבנו בגינה שמאחורי הבית, כדי שאיש לא יבחין בנו. כעבור זמן קצר הופיעה האשה ובעלה והם הובילו אותנו למרתף תפוחי-אדמה בחצר, שם הם הורו לנו לחכות עד אשר ישובו. בעלת-הבית הביאה לנו שעועית ולחם וסיר חלב חם. רציתי לשלם לה 25 ז'לי על האוכל. היא אמרה שזה הרבה מידי וכי אין היא רוצה לעשות רווחים מאנשים אומללים כמונו. סרבתי לקבל ממנה כל עודף. אחרי האוכל הופיע שוב בעל-הבית והציע לנו שלא נמהר לנסוע לווארשה; מוטה להזהר ולהמתין עד אשר הוא ישיג לנו מורה-דרך. בינתיים ירד הערב. הוא הוציא אותנו מהמרתף, העביר אותנו לרפת, הביא לנו שמיכה חמה ושכבנו לישון.

ישנו שינה עמוקה ורגועה. אפילו תוך כדי שינה חשנו שאנו נמצאים בידיהם של אנשים טובים.

[התחלנו לנהל] חיים ברפת. בעל הבית הורה לנו לא להוציא משם את אפינו. נאלצנו לחכות עד אשר יגיעו קרוביו מווארשה והם היו אמורים לקחת אותנו עימם. הקרובים היו מברניחים ונהגו תמיד לנסוע עם סחורות. שלוש פעמים ביום קיבלנו אוכל ברפת. מרק תפוחי-אדמה, כדורי בצק בחלב ועוד מיני-מזון כפרי. היה לנו מאוד משעמם, אך רוב הזמן ישנו ונחננו מכל הזמן [שעבר עלינו].

כעבור מספר ימים הגיעה אשה מווארשה והם ביקשו ממנה לקחת אותנו עימה בחזרה. היא הבטיחה לעשות כן והפגינה כלפינו חמלה רבה. כשסיפרנו על טרבלניקה היא נאנחה עמוקות ובכתה. כל ימיה עבדה אצל יהודים והאסון שפקד אותם נגע מאוד לליבה. למרות כל זאת לא נסענו עימה. היא שהתה בכפר מספר ימים והבטיחה לבוא לקחתנו אך יותר לא האינו אותה. בעל-הבית ניחם אותנו ואמר שגיסו צדיק לבוא מווארשה והוא ודאי יקח אותנו. ואכן כך היה. כעבור שבוע הגיע הגיס, נוצרי בשנות העמידה, שעסק במסחר ובהברחה. סיכמנו איתו שבעבור 450 ז'לי הוא יקח אותנו לווארשה. הוא אישר באוזנינו את הידיעה כי האקציה כבר עברה וביתן לשונ העירה.

בשעה שבע וחצי בערב יוצאת הרכבת מאוסטרובק לווארשה. נפרדנו מבעל-הבית, הודינו להם על טוב-ליבם ואנושיותם ופנינו לדרכינו. שכחתי להוסיף שאפילו ילדיו של האכר לא ידעו על המצאנו ברפת. עד כדי כך הגנו עלינו הזקנים ושמרו את סודנו.

את חבילת התירס שלי המרתי בלחם והעמדתי פני מבריה. בבואינו לתחנה  
עצר אותנו גרמני ובדק מה בידי. הסתרתי את פני היהודיות בהורידו את מצחיות  
הכובע על עיני ושמתי עצמי כמי שאינו מבין אף מילה בגרמנית. מילמלתי "לחם,  
לחם" [בפולנית] והיקה הניח לי לעבור.

היה זה מפגשי האחרון [עם גרמני] בדרך מווארשה לטרבלינקה ובחזרה.  
לקחנו את הכרטיסים, התישבנו ברכבת ובתוך שעתים נמצאנו בתחנת-הרכבת  
הראשית של וארשה. מורה-הדרך שלנו גר' ברח' זלוטה. הוא לקח אותנו לביתו  
והחזיק אותנו שלושה ימים. בערב של היום השלישי הוא הבייל אותנו לפינת  
הרחובות ז'לאזנה-לשנו ושם הצטרפנו לקבוצת-עובדים שנכנסה לגיטו.

גם הפולנים מרח' זלוטה היו אנשים ישרים וכמעט לא לקחו דבר בשכר  
שהייתו אצלם. כשנפרדנו הם אמרו שכאשר יעלה בידינו להמלט מהגיטו ונחפש  
מחסה - דלתם פתוחה בפנינו. לאחר שפגשנו בכל כך הרבה נצלנים ובריות שפלית  
היו הנוצרים עדיני-הנפש מהכפר ויולגה וקרוביהם בווארשה למצילינו  
[האמיתיים] מהסכנה והמחסור [בהם היונו נתונים]. הלואי שיוזכו בגמול טוב  
כטובה שעשו עימנו.

149/60

M10/  
033/1082

"אמת שאתם אצלם אנשים אחרים  
 מאת אברהם קשפיצקי.  
 היצא הינו החל אלוהים בשנת 1942  
 היצא בחודשים 1942-1943 ינואר 1943  
 על 350 שאל מהי הוועדה חקירה  
 חקירה אצל בני ישראל.  
 אברהם קשפיצקי היה המנהל סוכנות  
 מיליטרי של 13 בספטמבר 1942. היה  
 היצא המה אנשים אצל המה קול  
 אנשים (אפריל 1943); היה היצא פלוס  
 מיליטרי. בן 25, חבר תנועת הנוער  
 הציוני "ה-ב" היה היצא שאיפשושקי  
 נהג היה נמצא במחנה היהודי ההסתא  
 בירושלם, אצל בני ישראל.  
 לפי בקשת הק"ל אלוהים של אלוה  
 ב-1941 מיליטרי מנהל היה.  
 היצא באסמיה: היצא של יצא  
 (1947?)  
 פשוט על היצא האה. היצא אלוהים  
 היצא שם סוכנות, קודם 1947  
 מאת של א. קשפיצקי נמצא היצא  
 היצא ההסתא בירושלם."











Handwritten text in Hebrew script, densely packed and somewhat illegible due to the quality of the scan. The text appears to be a list or a series of entries, possibly related to a manuscript or a collection of items.

16  
Handwritten text in Hebrew script, continuing the list or entries from the previous section. The text is dense and difficult to read.

15  
Handwritten text in Hebrew script, continuing the list or entries. The text is dense and difficult to read.





